

د پوهنې وزرات

هپوادپالنه اټم ټولکۍ

ملي سرود

دا عزت د هر افغان دی	دا وطن افغانستان دی
هر بچی یې قهرمان دی	کور د سولې کور د توري
د بلوڅو د ازبکو	دا وطن د ټولوکور دی
د ترکمنو د تاجکو	د پښتون او هزاره وو
پامیریان، نورستانیان	ورسره عرب، گوجردی
هم ايماق، هم پشه يان	براھوي دي، قزلباش دي
لکه لمر پرشنه آسمان	دا هېواد به تل ځلېږي
لکه زره وي جاویدان	په سينه کې د آسیا به
وايو الله اکبر وايو الله اکبر	نوم د حق مودی رهبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د پوهنې وزرات

هپوادپالنه

اتم تو لگي

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ.

د کتاب ځانګړتیاوي

مضمون: هېوادپالنه

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د تولنيزو علومو دیپارتمنت د درسي کتابونو مؤلفين

ادیت کوونکي: د پښتو ژبې د ادبیت دیپارتمنت غړي

تولگي: اتم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکي: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تأليف لوی ریاست

خپروونکي: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوی ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ څای: کابل

چاپ خونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ دي. په بازار کې يې پلور او پېرودل منع دي. له سرغروونکو سره قانوني چلنديږي.

د پوهنې ۵ وزیر پیغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او بنونکي خدای ﷺ شکر په خای کوو، چې مور ته يې ژوند رابنلی، او د لوست او لیک له نعمت خخه يې برخمن کري يو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومنې پیغام ورته (لوستل) و، درود وايو.

خنګه چې ټولو ته بنکاره ده ۱۳۹۷ هجري لميز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هپواد بنونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. بنونکي، زده کونکي، کتاب، بنونځي، اداره او د والدینو شوراګانې د هپواد د پوهنې نظام شپرگونې بنسټيز عناصر بلل کيري، چې د هپواد د بنونې او روزنې په پراختيا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هپواد په بنونیز نظام کې د دودې او پراختيا په لور بنسټيزو بدلونونو ته ژمن دي.

له همدي امله د بنونیز نصاب اصلاح او پراختيا، د پوهنې وزارت له مهمو لوړې ټوبونو خخه دي. همدارنګه په بنونځيو، مدرسوا او ټولو دولتي او خصوصي بنونیزو تأسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کيفيت او توزعې ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې خای لري. مور په دې باور يو، چې د باکيفيته درسي کتابونو له شتون پرته، د بنونې او روزنې اساسی اهدافو ته رسپدلي نشو.

پورتنيو موخو ته د رسپد او د اغېنزاک بنونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هپواد له ټولو زړه سواندو بنونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو خخه په درناوي هيله کوم، چې د هپواد بچيانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېر دلو کې، هیڅ دول هڅه او هاند ونه سېموي، او د یوه فعال او په ديني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زيار او کوشښ وکړي. هره ورڅ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤوليت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کري، چې د نورخې گران زده کونکي به سبا د یوه پرمختالي افغانستان معماران، او د ټولنې متمند او ګټور او سپدلونکي وي.

همدا راز له خورو زده کونکو خخه، چې د هپواد ارزښتناکه پانګه ده، غونښته لرم، خو له هر فرصت خخه ګټه پورته کري، او د زده کري په پروسه کې د خيرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او بنونکو ته په درناوي سره، له تدریس خخه بنه او اغېنزاکه استفاده وکړي.

په پاي کې د بنونې او روزنې له ټولو پوهانو او د بنونیز نصاب له مسلکي همکارانو خخه، چې د دې کتاب په ليکلو او چمتو کولو کې يې نه ستري ګډونکي هلي خلې کري دي، منه کوم، او د لوی خدای ﷺ له دربار خخه دوى ته په دې سېیځلې او انسان جوړونکي هڅې کې بریا غواړم. د معاري او پرمختالي بنونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هيله چې وګړي ې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر
دكتور محمد ميرويس بلخي

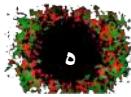

فهرست

د لوست شمېره	سرليکونه	مخونه
لومړۍ لوست	د لوی الله ﷺ ستاینه	۱
دویم لوست	د حضرت محمد ﷺ ستاینه	۳
دریم لوست	هپواد او هپوادپالنه	۵
څلورم لوست	ملي یووالی	۷
پنځم لوست	آزادی خه ته وايي؟	۱۰
شپرم لوست	ملي هویت	۱۳
اووم لوست	د اسلام له نظره هپوادپالنه	۱۶
اتم لوست	بیت المآل او د هغه ساننه	۱۹
نهم لوست	د ملتونو په پرمختګ کې د پوهنې ونډه	۲۱
لسم لوست	د کندهار امنیتی کمریند او د زرغونې انا دریغ	۲۴
یوولسم لوست	د شهیدانو یاد	۲۷
دولسم لوست	وطن وايي	۳۱

مخونه	سرليکونه	د لوست شمېره
٣٣	د هېواد اتل غازی محمد جان خان وردګ	ديارلسم لوست
٣٥	د آزادۍ او خپلواکۍ اهمیت	څوارلسم لوست
٣٧	د عينو کاربز	پنځلسم لوست
٣٩	فرهنگي میراثونه	شپارپسم لوست
٤٣	د هېواد نومورکي خدمتګاران	اوولسم لوست
٤٥	عبدالرحمن پژواک	اتلسم لوست
٤٨	د هېواد پرمختګ د هر افغان هیله ده	نولسم لوست
٥٠	غازی میر مسجدی خان	شلم لوست
٥٢	د هېواد حئینې پوهنپال وآکمنان	يو ويشتمن لوست
٥٥	زغم او يوبل منل	دوه ويشتمن لوست
٥٧	د افغانستان جغرافيابي موقعیت او د هغه ارزښت	دروېشتمن لوست
٥٩	د شورا مقام او ګټې بې	څلوروېشتمن لوست
٦١	د ګران هېواد د رېښتنو خدمت کوونکو یاد	پنځه ويشتمن لوست
٦٥	اسلامي ورورګلوي	شپر ويشتمن لوست
٦٨	د چاپېریال ساتنه	اووه ويشتمن لوست
٧١	د حکومت پر وړاندې د خلکو دندې	اته ويشتمن لوست

د لوی الله ﷺ ستاینه

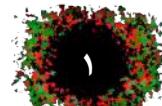
الله پاک ﷺ پر موربې شمېره پېرزوینې کړي دي. له دغو پېرزوینو خخه يې لومړۍ پېرزوینه دا ده چې انسانان يې پیدا کړي يو. په انسانانو کې يې بیا مسلمان پیدا کړي يو. اسلام د Ҳمکې پر مخ د آسماني اديانو وروستی دین او قانون دی چې د نړۍ هېڅ قانون ورسه سیالي نشي کولای او نن سبایې د Ҳمکې پر مخ شاوخوا (۱۷۰۰) میلیونو پورې خلک لارویان دي.

دا او دغو پېرزوینو ته ورته په زرگونو نوري پېرزوینې خدای پاک زمود په برخه کړي دي. د دغو پېرزوینو په وړاندې باید د هغه پېرزوکونونکي او مهریان خدای ستاینه وکړو؛ هر کار د هغه ذات ﷺ په نامه پیل کړو؛ د هغه د قانون (اسلام) له مخې يې تر پایه پرمخ بوخو او د دغه کار په ترسره کولو کې يې مرسته وغوارو. مورب هم د هپواد پالني د لوست کتاب د لوی خدای ﷺ په ستاینه پیلوو.

حمد

چې يې نوم ګره ګشای د شاه ګدای دي
چې خالق په یوه کن د خلايق دي
چې یوازې بادشاهي د کاینات کا
نه يې خوک په کاروبار کې سم و سیال شته
چې دده په اراده کې نه وي نشي
نه يې سود په کار د چاشي نه يې زیان شي
شنه ګیاه خوری چینجې په سنګ لاخ کې
په رحم کې د نطفې قطره بشر کا
غږپدلي د غیرت په ګذرگاه ده

دا اغاز مې په نامه د هغه خدای دي
د الله په نوم نو مر هغه لایق دي
دلالت دغه نامه په هغه ذات کا
نه يې مثل په جهان کې نه مثال شته
که تمام جهان مانع دیوہ کار شې
که جهان واره کافري يا مسلمان شي
سره ګلونه زرغونه وي په شنه بناخ کې
په صدف کې د اویو خاځکي ګوهر کا
که نغمه د لااله الا الله ده

خوگندونکی

د حمد و یونکی د پنستو ژبی لوی او خلپدونکی ستوری، د دولسمی هجری پېرى شاعر، عبدالحمید مومند دی. عبدالحمید مومند د خپلی نازکخيالی او شعری ظرافت له مخی (موشگاف) لقب ترلاسه کری دی. همدا راز خینې خلک ورته حمید مومند، حمید ماشونجل، حمیدخان او آن حمید بابا هم وايى. د هغه شعرونه به تل د ادب په آسمان کې خلبېرى.

عبدالحمید مومند پورته حمد د الله ﷺ په سېپېخلی نامه پیل کرپی دی. هغه يې د تولو مخلوقتو پیداکونکی او د تولو ستاینو ور او لایق بللى دی. حمید مومند ټول کارونه د الله ﷺ په ارادې پورې اپوند بولې او د تولو موجوداتو روزي رسونکي يې ياد کرپی چې په خمکې، آسمانونو، سمندرونو یاد ډېبرو دنه او بهر او سېپري. د نړۍ ټول کارونه د هغه ذات په امر رامنځته کېږي او له منځه ئې. له دې امله یوازې هغه سېپېخلی ذات د تولو ستاینو او صفاتو لایق دی او بس.

زده کونکی دې په دووډلو ووېشل شي. لوړۍ ډله دې د کار په پیل کې د خدای پاک د نامه د ډاډلو او ستاینې په اړتیا او دویمه ډله دې ((د الله تعالی د پیرزونو)) یادونه وکړي او لنډیز دې يې د استازو په واسطه ټولګیوالو ته بیان کړي.

١. حمد خه ته وايى او ولې باید هر کار د الله تعالی په نامه پیل کړو؟
٢. د لاندې بیت معنا په ساده نثر بیان کړئ.
نه يې سود په کار د چاشی نه يې زیان شي
که جهان واپه کافر یا مسلمان شي
٣. په کاینا تو کې د الله تعالی د قدرت یوه بېلګه ووایاست.

زده کونکی دې د لاندې شعر د مفهوم په پام کې نیولو سره یوه مقاله ولیکي:
که نغمه د لا اله الا الله ده
غږيدلې د غیرت په ګذرګاه ده

د حضرت محمد ﷺ ستائينه

حضرت محمد ﷺ د الله ﷺ وروستی پيغبر دی. هغه بشپر انسان او د ځکمي پرمخ د ټولو انسانانو لارښودو. د بعثت په نورې د شرک، جهل او تورتم پردي له منځه يوري.

له پيغمبر ﷺ سره مينه او په کړنۍ پې عمل کول د هر مسلمان له وجایبو خخه ګنل کېږي.
دلاندې شعر شاعر دنبي کريم ﷺ خينې صفات په خپله شاعرانه ژبه بيانيو.

چې دوران د پاک نبی پر جهان راغى
وار له واره هسې شکل خزان راغى
عدن راغى یمن راغى کنعان راغى
چې بطی سره محبوب د سبحان راغى
چې نبی آخر زمان په بنه شان راغى
دا پر مور باندې له رibe احسان راغى
چې صاحب د مدینې ته قرآن راغى
بهائي جان رحمه الله

نوی لم رد نبوت پر اسمان راغى
لكه وغورېږي ګل پر ګلستان کې
ستاد حسن تماشا ته محمده
خير دې ولاړو سمرقند او بخارا ته
په عراق او په حجاز کې آواز پریوت
نيک او بد حق او باطل سره معلوم شو
د تورات، زبور، انجیل، خبرې پرېړده

لديز

د الله ﷺ له لوري د وروستي پيغمبر په توگه د حضرت محمد ﷺ بعثت يو ستر انقلاب او بنستيز بدلون و چې انسانان يې د ژوند په ټولو برخو کې خير او نيكى ته راويلل. پيغمبر ﷺ پر شرك او ناحقو معبدانو د بطلان کربنه را وکبله، د هغه پر ځائي يې توحيد او د یوه الله ﷺ عبادت ته خلک راويلل. حضرت محمد ﷺ د علم او عدالت پر نور د ناپوهی او ظلم پردي خيري کړي او بشريت ته يې سوله او امنيت ډالي کړ.

د ژوند په ټولو کارونو کې د پيغمبر ﷺ لارويتوب او د هغه په لارښوونو عمل کول د نېکمرغى او سعادت یوازنې لار ده. مسلمانانو ته خپل پيغمبر ﷺ ګران دي. د نړۍ او اخرت د خير او بنېګني د ترلاسه کولو لپاره په ورورولي او یوه زړه هلي خلې کوي.

- زده کوونکې دې د هغه ستر انقلاب او بدلون په اړه، چې د پيغمبر ﷺ له بعثت وروسته په نړۍ کې منځته راغي، په ډله یېزه توګه په خپل منځ کې بحث وکړي.
- زده کوونکې دې په پنځو ډلو ووشي شي. هره ډله دې د داسي لسوکارونو نومونه ولیکي چې پکې د پيغمبر ﷺ لارښوونې شوې وي.

دلوقت له متن خخه په ګټې اخيستې سره د هغه انقلاب او بدلون په اړه چې د پيغمبر ﷺ له بعثت خخه وروسته د بشريت په ژوند کې منځته راغي، یوه مقاله ولیکي چې تر لسوکرښو لړه نه وي.

هپواد او هپواد پالنه

– وطن يا هپواد خه ته وايي؟

– انسانان ولپي له خپل هپواد سره مينه لري؟

– هپواد پالنه خه معنا او هپواد پال سپری کوم صفتونه لري؟

د دغه لوست په لوستلو به وکولائي شو، پورتنيو پونشننو ته سم خواب ووايو.

هپواد د انسانانو د زوکپي او ژوند تاپوري دی، هلتنه خاپوري کوي، لوپيري، له اوپو، هوا، خورو او
مېوو خخه يې د بدن غوبنې، هابوکي او وينه جورپيري. له دي امله انسانان له خپل هپواد سره مينه
لري او ساتي يې.

هپواد له مور سره پرتله کوي، خکه انسان له مور خخه پيداکپري او د مور له وجود خخه نړۍ ته
ستړګې پرانيزې. مور په خپلو شپدو او د تن په غونښو د خپل اولاد پالنه کوي، خپله خوشحالې،
هوسایي او راحت د هغه تر سر خاروې.

هپواد مور ده، خکه د مور او اولاد اړپکې له ډپرو قوي اړپکو خخه ګنګل کپري. اولاد باید په هر
حالت کې د مور حرمت وساتي او په ټول وس د هغې په چوپر کې وي.

هپواد پالنه هغه عاطفه او احساس دی، چې انسان خپل هپواد او د زېږبدلو خاي ته راکاري، له هغه
ځاي سره چې انسان پکې نړۍ ته ستړګې غړولي او لوی شوي، مينه کوي.
د هپواد له هوا، اوپو، خورو او مېوو او نورو نعمتنو خخه ګټه اخیستل، ګډ ژوند کول او نور د
دي لامل کپري، چې د انسان او هپواد تر منځ د زړه له کومې قوي اړپکه او عاطفه پيداشي چې
هپواد پالنه ورته ويل کپري.

عاطفه او هپواد پالنه انسان دې ته هخوي چې د هپواد او خلکو پر وړاندې خان مسؤول وګني او د وطن د مور د مادي او معنوی سوکالی او پرمختګ لپاره هڅه وکړي.

د اسلام دین د ډیو بشپړ نظام په توګه خیر غښتنې او ګټورو کارونو ته انسان رابولي او هخوي. هپواد او هپوادوالو ته خير رسول، چې انسان ورسره انساني، ديني او د ګاونديتوب اړیکې لري، د دغه ګھورنټوب او خير رسولو مهم جز دی، چې یو مسلمان انسان باید پر هغۇ پابند وي.

لدبیز

هپواد پالنه یوازې وينا نه، بلکې عمل دی. ربنتینې هپواد پالنه داده چې انسان باید د خپل هپواد د ودانولو لپاره هڅه وکړي او له هر ډول ورانۍ او زیان رسولو خڅه ېې مخنيوي وکړي. د خپلواکۍ، آزادۍ، ځمکنۍ بشپړ تیا ساتنه د هپواد پالنې له مهمونې خڅه ګنل کېږي. ربنتینې هپواد پال هغه خوک دی چې د هپواد له آزادۍ خڅه د دفاع او ملاتړ په لاره کې هر ډول خان تېړدنې ته چمتو وي. مسلمان هپواد پال د خپل هپواد د مشروعو حقونو په لاره کې هڅه او هاند کوي.

زده کوونکي دې د هپواد په علمي او معنوی ودانولو کې د بنیو نځی د زده کوونکو د ونډې په اړه خپل اندونه یو له بل سره شریک کړي.

- ۱- د هپواد پالنې مفهوم بیان کړئ.
- ۲- ولې هپواد له مور سره پرتله کېږي؟
- ۳- د لوست له متن خڅه په ګټه اخېستلو د یوه انسان د هپواد پالنې درې صفتونه بیان کړئ.
- ۴- یو مسلمان انسان ولې باید له خپل هپواد سره مینه ولري؟

په خپله سیمه کې د هغۇ کسانو نومونه واخليء چې خپلې سیمې او هپواد ته یې د قدر وړ خدمتونه کړي وي.

ملي یووالی

ملي یووالی د ولسونو د پیاوړتیا نښه ده. هغه ملت چې غواړي قوي او سرلورۍ وي، له یووالی پرته بله لاره نه لري. په دغه لوست کې د ملي یووالی د مفهوم او ارزښت او بې شمېروګنو په اړه مطلب لولو.

د ملي یووالی اصطلاح له دوو کلمو (ملي) او (یووالی) خخه جوړه شوې ده. یووالی د بېلا بېلا شیانو د یوڅای کېدو په معنا او د ملي کلمه، د ملت له رېښې خخه اخښتل شوې ده او هغه له دولت او هپواد سره د انسان اړیکې او پیوستون بنېي چې او سېږي پکې او تابعیت پې لري. ملت د هغو خلکو تولګه ده چې دیوه دولت په ملن شوو جغرافیایي بریدونو کې یوڅای ژوند کوي. د دیني، تاریخي، فرهنگي او ټولنیزو ګډو منافعو ته د ژمنتیا پر بنسټه تر یوه بېغ لاندې د یو هپواد د قومونو، نزادونو، ژيو او بېلا بېلا سیمو د خلکو سوله یېز ژوند کولو ته ملي یووالی وايې.

د ملي یووالی مهمې موځې د لاندې چارو پلي کېدل دي:

- د هپواد یووالی او د خلکو دیني سپېڅلو ارزښتونو ته درناوي.
 - آزادې، عدالت او له توکم پالني او امتیاز پرته د قانون پر وړاندې د خلکو برابري.
 - د فرد او ټولنې د اقتصادي سوکالی او نېکمرغى لپاره د ملت او حکومت تر منځ په سیاسي اقتصادي او ټولنیزو چارو کې همغري.
 - د داسې اردو، پولیسو او مؤسساټو لول چې د ټول ملت استازېتوب وکړي او څانګړي قوم، نژاد او ژې په منسوب نه وي.
- لاندې لاملونه د ملي یووالی د رامنځته کېدلو او پلي کېدلو لپاره اړين دي:

- د گډ دین او عقیدې درلود.
 - د ټولنیزې روحبې شتون، یعنې هغه خه چې یو خوک یا یو قوم یې خپل خان ته خوبنوي، د بل چا او بل قوم لپاره یې هم خوبن کړي.
 - د مشروع او ګډ موخو شتون، چې د یوه هپواد ټول استوګن هغو موخو ته د رسپدلو لپاره ګډې هشې وکړي.
 - د قانون پر وړاندې د هپواد اتباعو ترمنځ عدالت او برابري او د هر ډول ظلم او ناروا له منځه ولې.
 - د قانون په چوکاټ کې د خلکو لپاره د لازمو آزاديو رآمنځته کول.
 - د خلکو د اقتضادي سوکالۍ او پرمختګ لپاره کار او زيار.
- د اسلام دین د افغانستان د خلکو د وروری یا ملي یووالې بنسټ جوړوي. د ایمان او عقیدې رېښو زموږ ملت داسې سره یو موتۍ کړي چې هپوادوال مو د هپواد د خپلواکۍ او پرمختګ لپاره په یوه غږ کار کوي. د هر هپوادپال افغان دنده ده چې د ملي یووالې د ټینګښت لپاره له ټولو قومي، نژادۍ، ژئنیو او سیمه یېزو تعصبونو سره جهاد او مبارزه وکړي، ځکه قوت مو په ملي یووالې کې نغښتی دی.

لديز

قرآن مجید او د حضرت محمد ﷺ ارزښتناک حديثونه مسلمانانو ته په ملي یووالې امر کوي، د پېلګې په توګه، خدای پاک په قرآن کريم کې فرمایي: ﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَنَقَّرُوا﴾ یعنې، ټول د خدای پاک پر قانون منګولي ولګوئ او پې اتفاقی مه کوي.

د افغانستان د اسلامي جمهوري نظام د اساسی قانون په خلورمه ماده کې د افغانستان ملت داسې تعريفوی: "د افغانستان ملت له هغو ټولو افرادو خخه عبارت دی چې د افغانستان تابعیت ولري، د افغانستان ملت له پښتون، تاجک، هزاره، ازبك، ترکمن، بلوچ، پشه یې، نورستانی، ايماق، عرب، قرغیز، قزلباش، ګوجر، براھوي او نورو قومونو خخه جوړ دي. د افغان کلمه د افغانستان د ملت په هر غړي اطلاق کېږي."

زده کوونکي دې په پنځه کسیزو دلو ووبشل شي. هره ډله دې د ملي یووالی د ګټو او د بې اتفاقی او اختلاف د زیانونو په اړه یو لست جوړ کړي. په پای کې دې یو یو زده کوونکي د خپلې ډله په استازیتوب خیل چمتو کړي لست په تولګي کې ولولي.

آزادی خه ته وايي؟

د آزادی کلمه مو ډېره اورېدلې او د دغې کلمې په اړه مو ډېر خه لوستلي او اورېدلې دی. پوهانو، شاعرانو او ادبپوهانو په خپلو آثارو کې آزادی ستایلې او د نړۍ ملتونو آزادی ته د رسېدلواو له هغې خخه د دفاع او ساتلو لپاره هر ډول قرباني ورکړي دي.

په دغه لوست کې به ولولو چې:

- آزادی خه ته وايي او آزاد ژوند خه معنا لري؟

- آزادی خو ډوله ده؟

- د ډولت ازادي خه معنا لري؟

- د آزادی ګټې خه شی دي؟

د آزادی کلمه د ډوکار د کولو او یا نه کولو د واک لرلو ته وايي. خرنګه چې خدای پاک، انسان ته عقل او اراده ورکړي، هغه کولای شي د ډوکار د کولو یا نه کولو لاره غوره کړي.

باید پوه شو چې مطلقه آزادی د نړۍ په هېڅ خای کې نشته. شريعتمداری او قانون د آزادی بریدونه ټاکلې، خکه د قانون ونډه د بشر د کړنو لپاره د بریدونو ټاکل دي.

بې قيده او شرطه آزادی او د قانون نشوطالبې په ټولنه کې د اړو دور سبب کېږي او هېڅ عاقل انسان هغه منلاي نشي.

د شريعتمداری او قانون سې پلې کول او د هغه تر سیوري لاندې ژوند کول له آزادی خخه د ګټې اخپستلو تر ټولو بنه لاره ده.

آزادی د انسان له عقل او ارادې سره تراو لري او د انسان تر پولو لويو انساني ارزښتونو خخه گنل کېږي. له معنوی چارو خخه، چې د انسان او حيوان تر منځ بريد ټاکي، یوه هم آزادي ده. له همدي امله خوک چې د آزادي په ارزښت پوهېږي، په وړې ګډه، لوڅ بدنه او سختو شرایطو کې ژوند کوي، خود بل انسان تر لاس لاندې ژوند نه خوبنوي.

آزادی د انسان د شخصيت د و دي او بشپړدو پاره ډېره اړينه ده، خکه مریتوب د انسان د استعدادونو د و دي او د هغه د شخصيت د بشپړدو پر وړاندې خنډ ګرخي. همدغه مفهوم د ملتونو پر وړاندې هم ربنتني دی.

لكه څرنګه چې آزادي د فرد لپاره مهمه ده، د تولني او ملت لپاره هم مهمه ده. هغه ملتونه چې استقلال او آزادي نه لري، خپل برخليک ېې په خپل لاس کې نه دي، په دي معنا چې خپله د هپواد د چارو په اړه پړېکړه نشي کولاي.

له همدي امله د نړۍ ملتونه د آزادي او استقلال لپاره هر ډول قرباني ورکوي. د استقلال په نشتولي کې ظلم او بشکېلاک د هغو خاي نيسسي.

د افغانستان مسلمان ملت د نړۍ له آزادو او آزادي غونښتونکو ملتونو خخه دي چې د خپل ژوند په پرمیں تاریخ کې تل د پرديو د واکمني پر وړاندې په مېړانه جنګدلې او کله ېې هم غلامي نه ده زعملې.

د آزادي او استقلال په نشتولي کې د محکوم ملت تولې مادي او معنوی پانګې د پرديو په اختيار کې لوړې او پردي او محکوم ملت پر برخليک واکمن وي.

د پښتو ستر شاعر او ويړلې ليکوال، خوشحال خان خټک خه بهه ويلی دي:

ازادي تر پاچهيه لاټېرۍ کا

چې د بل تر حکم لاندې شي زندان شي

زده کوونکي دي په خودلو کې د آزادي د ګټو په اړه خبرې وکړي او هره ډله دي د آزادي د ګټو او مریتوب د زیانونو په اړه لست جوړ کړي.

- ۱- د لوست د متن په رنځکي د آزادۍ مفهوم بیان کړئ.
- ۲- ولې آزادۍ له مهمو انسانی ارزښتونو څخه ګڼل کېږي؟
- ۳- دیو ازاد او تر استعمار لاندې ملت ترمنځ توپیر څه دی؟
- ۴- ولې ملتونه د آزادۍ او استقلال د لاسته راولپلو لپاره قرباني ورکوي؟

زده کوونکي دې د لوست د متن له مخې د آزادۍ او استقلال په اړه یوه مقاله ولیکي چې تر لسو
کربنو لړه نه وي.

ملي هويت خه ته وايي؟

د ملي هويت په جورېښت کې کوم عناصر او لاملونه ونډه لري؟

د ملي هويت سائل ولې د یوه ملت لپاره اړین ګنډل کېږي؟

په دغه لوست کې به هڅه وکړو چې پورتنيو پونښتنو ته څوابونه پیداکړو.

د یوه ملت هويت د هغه ملت خان پېژندنه او په شعوري توګه د هرځري له خوا دغۇ پونښتنو ته څواب

ویل دي چې پخوا خوک او نن خوک دی. په بل عبارت د یوه ملت ملي هويت د هغه ملت

پرونى او نننى، ديني، فرهنگي، تاريخي، ټولنیز، جغرافيايي او سياسي دریغ روښاني.

د یوه ملت د پېژندلو بنسټييز عناصر او ملي هويت د هغه ملت دين، فرهنگ، تمدن، تاريخ،

جغرافيه، ټولنې او سياست ته ویل کېږي. په دي معنا چې يادشوی عناصر د ملتونو د هويت په

جورېښت کې اړينه ونډه لري، د ملتونو په رشتنيي پېژندلو کې مرسته کوي او د نړۍ د نورو ملتونو

په منځ کې د هغه ملت خای په ګوته کوي.

که وغوارو د افغانستان ملي هويت پېژنو او د یوه ملت په توګه د نړۍ د نورو ملتونو په منځ کې

خپل خای پیداکړو، اړينه د چې تر هرڅه مخکې د خپل ملت له دين، فرهنگ، تاريخ، تمدن،

جغرافيايي موقعیت، له پخوانې او او سني ټولنیز او سياسي موقعیت خڅه معلومات ولرو يا په بله

وينا له خپل پرون او نن خڅه سم معلومات ولرو.

د یادو شویو مطالبو په پام کې نیولو سره ويلاي شو چې د اسلام میبن دین په خپلولو رو عقاید،

لارښوونو او انسان جوروونکو ارزښتونو د افغانستان د ولس د ملي هويت لوړنې او تر ټولو مهم

عنصر جورویی، خکه زمودر خلک د اسلام له پیل راهیسې پر دغه دین مشرف شوي دي. او اسلامي زده کړي او ارزښتونه د خلکو په عقایدو، اخلاقو، فرهنگ، تاریخ او ټولنیزه سیاسی اوضاع کې داسې سره ګډ شوي چې له اسلام او مسلمانی پرته د افغانستان د ولس لپاره بل هویت نشو پیداکولای.

د افغانستان د خلکو د ملي هويت د اسلامي عنصر سیوری داسې پراخ دی چې زمود د ملت ټولې پر ګنې تر هغه لاندې راتولې شوي. د یوې بشري کتلې په توګه ګډه تاریخي، فرهنگي، ټولنیز او جغرافیا ی مخینه لري او د یو واحد او یوه موتي ولس په توګه خرگندېږي.

دا هم باید په پام کې ولرو چې اسلام زمودر ولس ته له زمان او مکان پرته د تلپاتې ځانګړې ټیاوو پرښت، ژور تاریخي هويت ورکړي او د هغه پیاوړتیا، تداوم او تسلسل په راتلونکې زمانه او نسلونوکې ساتي، په دې معنا چې د ژې، سیمې، قوم او... اختلاف نشي کولای د دغه ملت د خلکو نننۍ او سبانۍ ورورګلوي تکنی کړي.

له اسلام وروسته تاریخي، فرهنگي، ټولنیز، جغرافیا ی موقعیت او ټولنیز حالت هم زمود د خلکو د ملي هويت په جورښت کې ونده لري؛ په دې معنا چې پورتني ګډ او یوه خېل توکي د نړۍ د ملتونو په منځ کې د افغانستان د ملت خای په ګوته کوي.

د افغانستان ټول پخوانې اساسې قوانين او د افغانستان د اسلامي جمهوریت او سنی اساسې قانون زمود د هېواد پر اسلامي هويت تینګار کوي. زمود د اساسې قانون په دویمه ماده کې راغلي: "د افغانستان د اسلامي جمهوري دولت دین د اسلام سپېڅلی دین دی"

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د اساسې قانون درېمې ماده زمود د هېواد پر اسلامي هويت پر تینګار په صراحة حکم کوي چې په افغانستان کې هېڅ قانون د اسلام له احکامو او ارزښتونو سره مخالفت نشي کولای. په افغانستان کې هېڅ قانون نشي کولای د اسلام د سپېڅلی دین د عقایدو او احکامو مخالف وي. له اسلام وروسته افغانیت د افغانستان د ملي هويت دویم عنصر دی.

د اساسې قانون خلورمه ماده زمود د هېواد د قومونو له یادولو وروسته د افغانستان د ملت افغاني هويت داسې بیانوی: "د افغانستان د ملت پر هر غږي د افغان کلمه اطلاق کېږي."

ملي هويت د یو ولس د بیداري نښه او د قوت او یووالې راز دی. مود د یو خپلواک ملت په توګه په خپل اسلامي او ملي هويت ویارو او د خپل خان په شان د خپل ملي هويت سانه کوو.

زده کوونکي دې په پنځه کسیزو ډلو ووبسل شي او د افغانستان د خلکو د ملي هويت په اړه دې په خپلوا کې خبرې وکړي.

- ۱- د ملي هويت مفهوم بيان کړي.
- ۲- ملي هويت له کومو عناصر و جو پېږي؟
- ۳- د افغانستان د ملت ملي هويت خه شي دی؟
- ۴- د افغانستان د اسلامي جمهوریت اساسی قانون زموږ د هبود او خلکو د ملي هويت په اړه خه وايي؟

زده کوونکي دې د اساسی قانون دویمه، درېمه او خلورمه ماده په یاد کړي او د افغانستان د ملي هويت د عناصر او ارزښت په اړه دې یوه مقاله ولیکي چې ترلسو کربنو لړه نه وي.

اسلام او هېوادپالنه

انسان په فطري توګه له خپل هېواد سره مينه لري. اسلام د فطري دين په توګه د انسان ټولو طبيعي غوبنتنو ته پاملننه کړي او د هغود مشتې ودې لپاره ېې نظام او چوکاټ جور کري دي. په دغه لوست کې د هېواد پالني د فطري احساس په اړه د اسلام درېخ مطالعه کوو. د هېواد په اړه د اسلام نظر تر هغه خه په وار وار پراخ دي چې د انسان په فکر کې دي. اسلام په دغه مهم حقیقت ټینګار کوي چې ټول انسانان د یوه پلار او مور او لادونه دي. الله تعالى حمکه د انسانانو د ژوند لپاره پیدا کړي او دنده ېې ورته سبارلي، چې د حمکې د ودانولو لپاره هڅې وکړي. له دي امله له خو لوريوباید دغې موضوع ته وګورو. له یوه نظره، ټوله حمکه انسان ته د هېواد ځیشت لري. مسلمان انسان له خپلې حمکې او چاپېږیال سره د الله ﷺ د لویو نعمتونو یه توګه اړیکې ټینګوی او د حمکې د ودانولو او د خلکو د خير غوبنتنې او بریاليتوب لپاره هڅه کوي. درېم نظر دا دي چې د مسلمانانو هېواد له هغه خاورې خخه عبارت دي چې ډېر او سیدونکي ېې مسلمانان وي. مسلمان انسان د ايمان د غوبنتنې له مخې له نورو اسلامي هېوادونو سره د زړه له کومې مينه لري. د هغه هېوادونو د او سیدونکو د سوکالي او پرمختګ او د کورنيو او بهرنېو د دفاع په موخه مرسته خپله شرعی دنده ويولي.

درېم نظر دا دي چې هېواد د اسلام له مخې هغه تاکلې سيمه ۵۵، چې د انسان د زوکړي او دايمې استوګنې څای وي. مسلمان د نړۍ ټولو وګرو ته د خير غوبنتنې او له اسلامي امت سره د مینې ترڅنګ د خپلې سيمې د ودانۍ او پرمختګ ته د لوړې ټويونو په سرکې څای ورکوي او د زړه له

کومی ورته کار او خدمت کوي.

د هپواد پالنې رښتینې معنا د هپواد د خير او سلامتي او پرمختگ لپاره هڅه کول دي. رسول اللہ ﷺ د خپلې استوګنې د خای، یعنې له مکې معظمې سره ډېره مينه لرله او د هپواد پالنې مينه یې په احساساتوکې ليدلاي شو. کله چې حضرت محمد ﷺ د قريشود مشرکينو د تپري او نارواله امله هجرت او د خپل وطن او د زېړيدلولو د پاڼوبي پربېښودلو ته او شو، په هغوشېپوکې چې مکه معظمه یې پربېښودله، سترګنې یې له او بنسکو ډکې وي، ويې فرمایل: ((ای مکې، ته ماته د الله ﷺ ډېره بنه او ګرانه خمکه یې، که ستا او سپدونکو زه نه واي بهر کړي، نو هېشكله به هم له د غه خایه نه واي تللى.))

درسول اللہ ﷺ په دغه ويناکې د هپوادپالنې تر ټولو پاک او نازک، احساس خلپري. همدا راز کله چې حضرت محمد ﷺ مدیني منوري ته هجرت وکړ او هغه خای ې د دايمي استوګنځي په توګه وړاکه، دعا به یې کوله چې اللہ ﷺ دې مدینه هم د مکې په شان موره ته ګرانه کړي. د بخاري شريف په یو حدیث کې رسول اللہ ﷺ فرمایي: ((اللهم حب الينا المدينة كحبنا مكة او اشد...)) یعنې اى خدايې، مدینه راته لکه مکه او تر مکې هم ډېره ګرانه کړي. همدا راز حضرت محمد ﷺ دعا کوله، چې الله تعالى په مدینه منوره کې برکت واچوي.

په بل حدیث کې راغلي چې حضرت محمد ﷺ د مدینې د خرماد پخپېدلولو په پيل کې داسې دعا کوله: ((اللهم بارك لنا في مدینتنا و في ثمارنا...)) یعنې، اى الله، زمور يه مدینه او د مدیني په مېووکې برکت واچوه.

د حضرت محمد ﷺ په دغه ويناووکې د هپواد او د زېړيدلوله خای سره پاکه مينه او ګرانښت نغښتی دي. که درسول اللہ ﷺ دغه احساسات او ويناوې له یوې خواديوې پاکې انساني عاطفي بنکارندوی دي، له بلې خوا د هر مسلمان لپاره یو پیغام دي، چې باید له خپل هپواد او استوګنځي سره مينه ولري او خير غوبښونکي یې وي.

هپوادپالنه یوازې احساس او شعار نه دي، بلکې باید دغه احساس او شعار د هپواد د استقلال او مادي او معني پرمختگ لپاره په کار او عمل بدل شي. رښتینې مسلمان، زمور د ګران پيغمبر حضرت محمد ﷺ په خپل له خپل هپواد سره مينه لري او د هغه د خير او سلامتي لپاره د یو ديني رسالت او مسئولييت په توګه هڅه او هاند کوي.

افغانستان زموږ هېواد دی او د هغه د لوړتیا او پرمختګ لپاره کار او جهاد او له هغه خخه ملاتر د هر مسلمان افغان شرعی دنده ده.

زدہ کوونکي دې په دې اړه چې (بنه مسلمان باید هېوادپال واوسي) پخپلو کې خبرې وکړي.

- ۱- ولې توله ځمکه انسان ته د هېواد په شان وي؟
- ۲- ولې مسلمان له اسلامي هېوادونو سره مينه لري؟
- ۳- د لوست حدیثونه د مسلمان لپاره خه پیغام لري؟
- ۴- د هېواد پالې ربنتینې معنا خه ده؟

زدہ کوونکي دې د لوست احاديث په یاد کړي، د یوه هېوادپال مسلمان د خویونو په اړه دې یوه مقاله ولیکي چې تر لسو کړښو لړه نه وي.

بیت المال او د هغه ساقنه

پانګه او شتمني د الله ﷺ له نعمتونو خخه یو نعمت دی او د انسان په فردي او تولنيز ژوند کې مهمه ونډه لري. یو ډول مال او پانګه په یو شمېر افرادو پوري اړه لري او د هغوي شخصي ملکيت بلل کېږي. بل ډول شتمني او پانګه په ټول ملت پوري اړه لري او د یو تاکلي شخص ملکيت نه وي، خوګټه پې د تولنې ټولو غړو ته رسپړي.

دغه لوست د عامه ګټو او د هغو د ساتلو د ارزښت یانولو ته ځانګړۍ شوي دي.

بیت المال یوه اسلامي اصطلاح ده چې د عمومي اموالو او پانګو د ساتلو خای ته وايي. د اسلام په لومړيو او د راشدو خلیفه ګانو په پېړکې د عمومي مالونو او پانګو یا دولتي اموالو د ساتلو خای ته (بیت المال المسلمين) ویل کېدل. وروسته دې اصطلاح په لنډ ډول د بیت المال په نامه شهرت وموند.

عمومي ملکيتونه یا بیت المال د ټولو خلکو مال دی او د فرد یا تاکلو افرادو شخصي ملکيت نه ګنبل کېږي. په بل عبارت په بیت المال کې د هېواد ټول غري حق او ونډه لري. بودجه او د دولت د پيسو خزانې، مالونه او دولتي څمکې، غرونه، څنګلونه، پارکونه او د تفریح او لویو خایونه، معدنونه او طبیعي پانګې، لارې او سرکونه، دولتي ودانی، دولتي ترانسپورتی وسایل، لکه موږ، الوتکې او... ټول د بیت المال مالونه دي.

د اسلام د مبين دين له نظره بیت المال د امانت حیثیت لري او لازم دی چې چارواکي بیت المال په بشپړ امانت وساتي او پرې نبردې له هغو خخه ناوره ګټه واخیستل شي.

د بیت المال له مالونو خخه ګهه اخیستل باید د هغو اصولو او ظوابطو په چوکاټ کې ترسره شي چې د اسلامي شريعت او د هېواد د نافذو قوانینو له خوا تاکل شوي دي.

اسلام پر ټولگتو پانگو او مالونو (بیت الممال) باندې تپری کول حرام گنلی او له هغو خخه ناروا گپه اخیستل یې په هره بهه چې وي، منع کړي دي. د بېلګپه توګه خوک حق نه لري له دولتي امکاناتو او موټرو شخصي گته واخلي او دولتي وني او خنګلونه چې د ټول ملت مال دي، پري.

کړي او یا یې ولوري او یا کانونه او طبیعي زېرمې په خپل سر راویاسي او مصرف یې کړي. همدا راز خزانه او دولتي بودجه باید په داسې ځایونو کې مصرف شي چې گته یې ټولو خلکو ته ورسپري. له عمومي پيسو او بودجې خخه غیر شرعی گته اخیستل یو ډول خیانت او اختلاس دي چې حرام او ناروا گنل کېږي.

باید پوه شو چې د ھېواد اقتصادي قوت تر چېره له عمومي پانگو او بیت الممال خخه په سمو گټو اخیستلو پوري تراو لري.

د بشونخیو، دولتی دفترونو، روغښونو، لویو لارو، د اویو او برېښنا بندونو جورپول، د معارف د کتابونو چاپول، د دولتی مامورینو او اجiranو معاشونه، له اړو کسانو سره مرسته او... د ھېواد له بیت الممال خخه پوره کېږي.

موږ دنله لرو د بیت الممال شتمني د شخصي مالونو په خبر وساتو او پري نېدو چې ملي پانګې او شتمني یې ځایه لاري شي او یا په ناروا توګه ترې گته واخیستل شي.

زده کوونکي دې د ټولگتو شتمنيو یو لست جوړ کړي.

- ۱- بیت الممال خه ته وايي؟
- ۲- د بیت الممال مالونه د چا ملکیت دي؟
- ۳- آيا له بیت الممال خخه شخصي گته اخیستل روا دي؟
- ۴- اختلاس ولې ناوره عمل گنل کېږي؟

زده کوونکي دې د بیت الممال د ساتې په اړه مقاله ولیکي چې تر لسو کربنو لړه نه وي.

د ملتونو په پرمختگ کې د پوهنې ونډه

پوهنه له ايمان وروسته د ولسونو د پرمختگ بنست جوروسي. هېڅ ولس د علم له خېړنې او نوبت پرته د پوهنې په مختلفو ډګرونو کې پرمختگ نشي کولای.
ددغه لوست متن د شعر په فصيحه ژبه د ولسونو د پرمختگ علت او سبب بيانوي.

علم او پوهه

که عاقل وي که هوښيار وي که دانا خوک
سود به وکا که کوي دغه سودا خوک
دغه وايم که مې ويوبنتي رښتيا خوک
درواي شي یوه بنه په هوا خوک؟
که دعلم له مضمونه شي جويا خوک
که دعلم پر بنا کېږدي بنا خوک
چې دعلم پر قرار يې کړي بریا خوک
له مرض د جهل نه مومني شفا خوک
که دعلم توره وتري تر ملا خوک
خدای دي نه کا مبتلا په دا بلا خوک

بې له علمه به خه غواړي په دنيا خوک
تر دې بنسه متاع په دې دکان کې نشته
درست جهان فربان د علم تر ګوهر شه
علم سل خرواره ثقل په هوا کا
مجھولات به د عالم ورته معلوم شي
تر قیامته خرابي پرې اثر نه کا
په دنيا دی هغه قصر بې قصوروه
چې دعلم د طبیب دارو ونه خوري
په جهان کې به غالب پر هر دبمن شي
که بلا ده په جهان کې بې علمي ده

باري نه لري د بل ملت پروا خوک
 خه په کار ده که لري باريکه ملا خوک
 دا دولت له چانه، نشي وړاي په غلا خوک
 هر گز نه لري زوال دولت د علم
 که د خپل ملت پخپله غمخورنشې
 هر ملت چې وي بي علمه نابينا وي
 باري مه شه په جهان کې نابينا خوک ...

(عبدالعلي مستغني)

لندېز

عبدالعلي مستغني زمود د هېواد مشهور شاعر دی. مستغني په ۱۲۹۳ هـ ق کال د کابل په
 بالاحصار کې زېږيدلی دی. د هغه مهال دودیز علوم یې لوستي او په نجوم او هندسه کې په زیاته
 مطالعه لرله. مستغني د سراج الاخبار د ادبی برخې لیکوال او د حبیبی د لبې په سوونکی و.
 مستغني په ۱۳۵۲ هـ ق کال [۱۳۱۲ لمریز کال] کې وفات شوي دی. مستغني په پښتو او دري
 ژيو شعرونه ويلى. دا کار په حقیقت کې له ټولو هېوادوالو سره د هغه مینه په ډاګه ګوي.
 اروابناد مستغني په دغه شعر کې علم ستایلی او د اوسنې نړۍ ټول پرمختګونه او برباوې پې د علم
 له برکته ګئلي دي. هغه علم او د علم زور او قوت ستایي او بي علمي او ناداني غundi. د هغه دا
 شعر موږ ته ستر پېغام دي. بنایي عمل پرې وکړو او د علم د ترلاسه کولو لپاره شپه او ورځ زیار
 وکابو.

زده کوونکي دې پورته شعر د هر بیت متن په جلا جلا توګه شرحه کړي.

۱. آیا د پتو سترگو تقلید د یوه ملت د پرمختګ سبب کېدای شي؟
۲. د لوپدیع هپوادونو د پرمختګ او قوت سبب خه دي؟

زده کوونکي دې د پوهې او ودانۍ تر منځ د اړکوپه اړه یوه مقاله ولیکي چې تر لسو کربنو لړه نه وي.

د کندهار امنیتی کمریند او د زرغونې انا دریغ

د کندهار دپوال (کمریند) د هیواد د تاریخ یو خانگری بحث دی، چې د احمد شاه بابا له زمانې سره تړ او لري. احمد شاه بابا د افغانستان له سترو و اکمنانو خخه یو واکمن دی چې د خپلې پاچهۍ په لومړيو کلونو کې یې غوبنتل د کندهار له بنار خخه ګرد چاپېره دپوال تاو کړي. زرغونه انا هغه پښته مېرمن و چې د بنې میرانې او غوره تدبیر له مخې یې د دغه دپوال د جورولو مخه و نیوله. په لاندې لوست کې به د پورتني موضوع په اړه معلومات ترلاسه کړو. د احمد شاه بابا مور زرغونه نومېدله. نوموري په زرغونې انا شهرت درلود او د افغانستان د پوهو او هوښياروښهوله ډلي خخه وه.

احمد شاه بابا د پاچهۍ په اتم کال (۱۱۶۸ لمریز) په کندهار کې د مشرانو یو جرګه جوره کړه، چې د کندهار د نوي بنار د جورولو په اړه خبرې وکړي. د نوي بنار د جورولو لپاره څای وټاکي او د بنار د دپوالونو په اړه پربکړه وکړي.

یوه ورځ زرغونه انا جرګې ته ورغله. احمد شاه بابا له خپلې مور و پوبنتل: "مورې، جرګې ته خنګه راغلې یې؟" زرغونې انا څواب ورکړ: "اورېدلې مې دی دیو بنار د جورولونیت لري چې اووه دپوالونه ولري. زه راغلې یمه، پوه شمه چې آیا دغه خبره رښتیا ده او جرګې دغه هود نیولی؟" احمد شاه بابا څواب ورکړ: "هوکې موري، جرګې پربکړه کړي د نادرآباد پرڅای نوي بنار جوره کړو. چې ګرد چاپېره اووه دپوالونه ولري. هغه به د افغانستان پلازمېنه وي او هله به ژوند کوو." زرغونې انا خپل زوی او د جرګې غږوته ووبل: "هیواد، بنار او خلک د غیرتی خلکو په همت

ساتل کېږي، نه په لوړو دیوالونو. که غیرتی سپې شتون ولري، خلک که خه هم په کېږديوکې ژوند وکړي، کولای شي خپل هېواد وساتي او که غيرت نه وي په اوو دېوالو خه، چې په سلو دېوالونو سره هم نشي کولای خپل هېواد وساتي. بې خایه څوانان مه ستپي کوي، داسې بنار جور کړئ چې يوازې يو دېوال ولري او خلک پکې ژوند وکړي. د هېواد ساتنه د مېړنيو همت ته پرېږدي. "د زرغونې انا دا خبرې احمد شاه بابا او د جرګې غرو ومنې او پرپخوانې پرېکړه يې بیا کته وکړه. احمد شاه بابا د کندهار نوی بنار جور او د خپلې مور د سپارښتنې پر بنستې بې يوازې يو امنیتی دېوال جور کړ.

له دغې تاریخي کيسې خخه بنکاري افغانانو د تاریخ په اوږدو کې داسې مېړني مشران درلودل چې ترقیامته به د هغوي په کړنو زموږ ولسونه وي پارې. له خپل مسلمان ولس سره د هغوي بې کچې مینې، هغوي د مشرتابه تر ټولو لوړ پور ته رسولي وو، عملاً یې خلکو ته بنو ولې وه چې د قام د مشر په توګه هغوي تول هېواد ته د خپل کور او د هېواد ټولو وګرو ته د خپل ورونو او خویندو په سترګه گوري.

هغوي دېکمرغې لپاره داسې فکر کوي لکه پلار یا مور چې د خپل او لا دونو په اړه فکر کوي او په دغه ډګر کې د نارینه وو ترڅنګ د نامتو اتلو افغان مېړمنو تاریخي کړنې هم د تاریخ په پانوکې له ورایه خلېږي.

حقیقت دادی چې اتلولی او مېړانه په نارینه یا بشخې پورې تړلې نه ده. په دغه برخه کې باید د خپل تاریخي میندو او پلرونو تاریخ په غور ولولو او د ژوند په چاروکې د هغوي پرپل، پل کېږدو. هغه چا، چې د څمکې پر لويه برخه حکومت کاوه، تر واک لاندې سیموکې يې سوله، امنیت او ورورولی تینګه وه. اصلی لامل يې دا و چې له خپل مسلمان ولس سره يې ربنتینې مینه لرله. په همدغه ربنتینې مینه يې د خپل هېواد ټول وګري يو شان پالل، د هغوي د ګټو د ساتلو او زیانونو د مخنيوی لپاره يې شپه او ورخ هڅې کولې. د هغوي د بري راز په همدغو چاروکې نغښتی و.

زده کوونکی دې په دوو ډلو ووبشل شي. لومړۍ ډله دې د احمد شاه بابا او دویمه ډله دې د هغه د مور زرغونې انا په اړه په خپلو کې خبرې وکړي او دواړه ډلي دې خپل معلومات ټولګیوالو ته بیان کړي.

- ۱- احمد شاه بابا په کوم نیت د کندهار تر بنار د ډپوال چاپېرولو هود کړي و؟
- ۲- زرغونې انا د خه لپاره ددغه ډپوال جوړولو مخالفت وکړ؟
- ۳- ملي مشران بنایي د خلکو پر وړانوې خنګه چلن ولري؟

زده کوونکی دې د ملي مشرتابه د اخلاقو او ورځني چلن په اړه معلومات راټول او ولکې او په راتلونکي درسي ساعت کې دې له ټولګیوالو سره شريک کړي.

د شهیدانو یاد

شهید چانه ويل کېري او له کوم مقام خخه برخمن وي؟

د شهیدانو په اړه زموږ دنده خه ده؟

د شهیدانو یاد او د هغوي د کړنو او سربښندنو یاد ساتل، د نن او سبانسل ته خه ګهه لري؟

د غه لوست د شهیدانو او د هغوي د مقام په اړه دي. په دغه لوست کې به د پورتنيو پونښتو څوابونه
ومومو.

شهید هغه چانه ويل کېري چې د الله عَزَّلَهُ درضا د لاسته راولو لپاره او د اسلام د سپېخلي دين او

د هغه د حکمونو او ارزښتونه ساتلو په لاره کې یې ژوند له لاسه ورکړي وي.

د اسلام حکمونه او ارزښتونه ټول د بشريت په خير او ګه او د انسانو برياليتوب او خلاصون په

هغوکې نغښتی دی، ځکه ويلاي شو چې شهید د لورو انساني موخو او ارمانونو او بشري ټولنې

او خلکو ته د چوپر لپاره سرونه بنندلي او ځانونه یې قربان کړي دي. شهید هغه ډیوه ده، چې په
څلله سوئي، خو ټولنه او نړۍ رنګو.

د اسلام له نظره شهید ډېر لور مقام لري. په قرآنی آيتونو او نبوي حدیثونو کې په وار وار د شهید د

مقام او د الله عَزَّلَهُ په دربار کې د هغه د لوی ثواب يادونه شوې ده.

د قرآنی آيتونو او نبوي حدیثونو پر بنست، شهیدان په حقیقت کې ژوندي دي او نه بنایي

هغوي مړه ويلل شي. الله تعالیٰ عَزَّلَهُ د شهیدانو په اړه فرمایي:

﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ - بقره: ۱۵۴

ڇباره: يعني تاسو هغوي ته چې د الله ﷺ په لاره کې وژل شوي، مړه مه وايې، څکه هغوي ژوندي دي او تاسو نه پوهېږي.

ګران افغانستان د شهیدانو هېواد او زموږ ملت شهید پالونکي ملت دي. افغان ولس د دين، ناموس، خاورې، خپلواکي او آزادۍ د ساتلو لپاره هر مهال قرباني ورکړي او د دغه سپېخلي ارمان د ترلاسه کولو لپاره یې په زرگونو شهیدان ورکړي دي.

کله که زموږ هېواد د پرديو تر اشغال او راغل لاندې راغلی او زموږ دين، ناموس، خپلواکي او آزادې له ګواښ سره مخامنځ شوي، د افغانستان غيرتي ولس د جهاد او مبارزې مورچل ته دانګلې او په دغه لاره کې یې خپل مال او سرونه قربان کړي دي. د بېلګې په توګه د افغان - انګليس په دريو جګړو کې چې پر افغانستان د انګريزانو له خوايرغل شوي او انګلستان زموږ د هېواد د اشغال هودکړي و، زموږ غيرتي ولس په مېړانه د ې شمېرو قربانيو او ډېرو شهیدانو په ورکولو غليم ته ماتې ورکړي او د هېواد استقلال یې لاسته راپوري دي.

همدا راز د ۱۳۵۷ لمریز کال د غوښې د اوومې نېټې له خونږي کودتا وروسته زموږ د مسلمانو خلکو دين او سپېخلي ارزښتونه تر ګواښ لاندې راغلل. د وخت کمونستي حکومت د الحاد (ې ديني) او مارکسېزم د خپرولو او زموږ د خلکو، په تېره بیا د علمماوو، پوهانو او د هېواد د فکر خاوندانو پر وژنو پیل وکړ او پر افغانستان یې د سوسیالستي شوروی اتحاد دیرغل لاره هواره کړه. د افغانستان مسلمان ملت د کمونستي الحاد او د شوروی د سره پوڅ د تيري پر ضد چې غوبنتل یې زموږ هېواد اشغال کړي، د جهاد اعلان وکړ. په دغه سپېخلي جهاد کې چې تريوې لسيزې ډېر او بد شو، تر دوو ميليونو زيات هېوادوال د نارینه وو، بنخو، ماشومانو، خوانانو او سپین ډېر و په ګلدون شهیدان شول. کابو د افغانستان لوپشت لوپشت خاوره د سپېخلي جهاد د شهیدانو په وینو سره شوه.

زموږ د ملت د تاريخ جو روونکي جهاد د شهیدانو په منځ کې د افغانستان ډېر بنه خلک چې پکې علماء، پوهان، استادان، رون اندي، سياستوال، مشران، سپين ډېري، سوداګر، محصلين،

زده کوونکي او خوانان وو، يا له یرغلگر دبمن سره د جهاد په تاوده مورچل کې او يا هم په زنداننو او بېداوو کې ديرغلگرو او د هغوي د بېپخو له خوا په چېر مظلوميت سره شهیدان شوي دي.

د مجاهدينو د سربنندنو، غيرت او زمور د ګرانو شهيدانو د قريانيو په پایله کې، افغانستان د شوروی اتحاد له منگولو، اشغال او استعمار خخه خلاص او یوخل بیا د استقلال او آزادی خاوند شو. د افغانستان ملت تل د خپل دين او خپلواکي د ساتلو لپاره سربنندنو او شهادت ته چمتو دی. هر کله چې د افغانستان د خلکو پر دين، ناموس او خاوره یرغل وشي، د جهاد جنایه پورته کوي. باید ووایو چې د افغانستان خپلواکي او آزادي د تاريخ په اوردو کې د تل لپاره د رښتنو او مؤمنو مجاهدينو د زړورتیا او شهادت زېرنده ده. هغه خه چې نن پې لرو، د شهيدانو د وینو له برکته دی. که زمور ګران شهيدان نن زمور په منځ کي نسته، خو د هغوي د سربنندنو او اتلوليو یادول او خاطري به د هېواد دن او سبا د نسلونو په زړونو او ذهنونو کې تلپاتې وي.

ژوندي ولسونه کله هم خپل شهيدان او اتلان نه هېروي. د شهيدانو یاد او د خدمتونو او قريانيو درناوی د افغانستان د ملت د هوښياری او د کار پر ارزښت د پوهېدلو نښه ده. له دي امله مور د شهيدانو خاطري ژوندي ساتو، ترڅو مو هېواد ژوندي پاتې شي.

د شهيدانو د ارمانونو او موخو ساتنه او د هغوي پر لاري تلل، که له یوې خوا د هغوي د مقام او د لور موقعیت درناوی دی، له بلې خوا د رښتنې هېوادپالنې نښه ده. مور یو ژوندي او یو موئی ملت یو، څکه چې خپل شهيدان مو هېرکړي نه دي.

زده کوونکي دي په پنځه کسيزو ډلو ووبشل شي او په خپلوكې دي د شهيدانو د مقام او د هغوي د کارنامو په اړه خبرې وکړي. د خبرو په پاي کې دي د هري ډلي په استازېتوب یوتن د ټولګي مخې ته راشي او د مباحثې لنډيز دي خپل ټولګيواوته بیان کړي.

- ۱- د شهید کلمه چاته کارول کېرى؟
- ۲- د اسلام له نظره شهید کوم مقام او موقعیت لري؟
- ۳- زمور د هپواد خپلواکي او آزادي د کوموکسانو د سرېښندو په پایله کې لاسته راغلي ده؟
- ۴- زمور د هپواد ننني او سبانۍ نسلونه د شهیدانو د آرمانونو پر وړاندې خه دنده لري؟

زده کوونکي دې د شهید او په تولنه کې د هغه د مقام په اړه مقاله ولیکي چې تر لسوکرښو لبه نه وي.

وطن واي

هپواد هغه خای دی چې انسان پکې زېرېدلی او خاپورې یې پکې کړې وي. له دې امله مینه او محبت ورسره لري.

د پردیسي او مسافري پر مهال رنځېري او په آبادی او سمسورتیا یې خوشحاليري او خوند ترې اخلي. هپواد يا وطن، ديوي په خپله مهربانه غېرکې د خپلو بچيانو او وګرو لپاره اسانتياوي چمتوکوي. له دې امله هپواد ته د مور خطاب کوي او هپواد هر چانه د مور حیثت لري. د هغه ساتنه او پالنه د هر هپوادوال ملي، انساني او اسلامي دنده ده. په دې لوست کې به زده کوونکي د هپواد د ارزښت په اړه معلومات ترلاسه کړي.

واوره اى پښتونه، زه میـرات ستا د نیـکوـیـمه
ستا بنـکـلـې زـانـگـوـیـم هـدـیرـه ستـا دـپـلـرـوـیـمه
خـاـوـرـېـ یـمـ بـولـهـ پـهـ بـنـهـ سـتـرـگـهـ رـاـتـهـ گـورـهـ تـهـ
خـاـوـرـېـ کـهـ یـمـ ستـا دـنـیـکـوـنوـ دـسـرـوـیـمه
بنـهـ بـنـایـسـتـهـ لـعـلـونـهـ سـرـهـ یـاقـوتـ یـمـ پـهـ لـمـنـ کـېـ دـیـ
بنـکـلـېـ شـنـهـ باـغـچـهـ لـهـ ګـلـوـډـکـهـ دـلـیـدـوـیـمه
بنـېـ سـپـنـیـ خـوـرـېـ یـخـېـ اوـبـهـ یـمـ دـشـودـوـ پـهـ خـايـ
تـاسـېـ تـهـ درـکـړـېـ یـمـ مـورـ دـټـولـوـ پـښـتنـوـیـمه
خـاـوـرـېـ اوـهـوـاـ مـېـ لـهـ غـيـرـتـ اوـنـنـګـهـ ډـکـهـ دـهـ
واـيـيـ نـنـګـ غـيـرـتـ چـېـ زـهـ وـرـمـهـ ستـاسـېـ دـغـرـوـیـمه
خـبـنـېـ دـیـ سـرـېـ وـنـېـ دـاوـوـ پـهـ خـايـ چـمنـ زـماـ
زـهـ اـيـارـېـ شـوـېـ تـلـ دـتـورـوـ پـهـ اوـبـوـیـمهـ
تهـ دـسـپـنـوـ توـرـوـ پـهـ رـنـاـکـېـ رـوـزـلـ شـوـېـ یـېـ
برـقـ دـآـسـمـانـ وـاـيـيـ بـرـیـښـناـ ستـاسـېـ دـچـرـوـیـمهـ

هير د پښتنو خوي او خصلت چې گوره نه کړي ته
زه ساتلي تا په پښتوواله او پښتویمه
مه تیټوه هېڅکله خپل سر د بل په منځ کې ته
ته که وې سرلورې زه سرلورې په ملکویمه
کلک عزم له سره تېږدله په خپل ناموس باندې
بنیمه پښتون ته د غیرت او ننګ زانګویمه
څوک مې که پوره حقیقت غواړي په سندروکې
زه ((الفت)) ستایلې په خوبو خوبو نغمویمه

لديز

شاعر په پورتني شعر کې په بنکلو الفاظو او جملو کې د هېواد ارزښت بیانوي. هېواد یوازې یو
موټی خاوره نه، بلکې د پلرونو او نیکونو دروند میراث دی. د هغه په زړه او لمن کې لالونه،
کانونه، بنکلې چینې، یخې اویه، بنکلې دښتې، شنه باغونه شته. تر ټولو مهمه ټکي پکې له هېواد
سره مینه او محبت دی. شاعر هغه ته اشاره ګوی چې د هېواد پت او عزت په میرانې سره وساتل
شې او د سرلورې لپاره یې سربشنلنې ته چمتو واوسې.
په شعر کې له پښتو او پښتنو خخه موخه هغه غورو خویونو او اخلاقو ته اشاره د چې لور همت،
هېوادپالنې، زپورتیا، غیرت، میلمه پالنه صبر او استقامت پکې نغښتی وي. افغانان له ستونزو
سره روږدې دی او د زور او زر لپاره چا ته سر نه تیټوی. کله چې د اسلام په سپیڅلې دین مشرف
شول، دا خویونه نور هم پکې پیاوړي شول.

فعاالت

زده کوونکي دې په ډلو ووپشل شي. لوړۍ ډله دې د هېواد د شتمنيو او دویمه ډله دې د هېواد د
ارزښت په اړه په خپل منځ کې مباحثه وکړي او پایله دې ټولګیوالو ته وړاندې کړي.

- ستاسو په اند د هېواد خدمت خنګه سره رسپدای شي؟
- هېواد یې له او سېډونکو خخه خه تمه لري؟ په خپله ژره یې ووایئ.
- د هېواد په ساتنه کې د خپلو نیکونو کومې کارنامې درته په یاد دی؟

کورنۍ دندو

زده کوونکي دې دګل پاچا ((الفت)) په اړه مقاله چمتو او په بله ورڅ دې په ټولګي کې وړاندې
کړي.

د هېواد اتل، غازی محمد جان خان وردگ

زموره مېړنۍ خاوره د نومياليو مشرانو، مجاهدينيو، پوهانو، ليكوالو او شاعرانو زانګو ده. بې شمېره مشران، مجاهدين او اتلان يې په خپلې غېرکې روزلي دي. هريوه پر خپل مهال خپلو خلکو او خاورې ته نه هېږيدونکي خدمتونه کړي او خپل نومونه يې تلپاتې کړي دي. د هغوي پېژندل زموره د هريوه افغان دنده ده. موره ته بنایي د هغوي کارنامې يادي وساتو او ويبار پرې وکړو. غازی محمدجان خان وردگ د نومورو ملي اتلانو له ډلي خخه یو ملي اتل دي. نوموري له غليم خخه د هېواد په آزادولو کې ستر رول لویولی دي. له همدي امله يې نوم زموره د هېواد د تاريخ په زرينو پاڼو کې ليکل شوی دي.

په دغه لوست کې د غازی محمدجان خان وردگ لنډه پېژندنه کوو.

محمدجان خان وردگ ولې د ملي غازيانو او اتلانو په ډله کې ګفل کېږي؟

محمدجان خان وردگ د غازی سیدال خان زوي دي او د وردگو ولايت د جغتو ولسوالۍ په بيډمشک کلې کې زېږيدلی دي. محمد جان خان وردگ د حوانی پر مهال د امير شېر علي خان په لښکرو کې شامل شو. په پوئي خدمت، نظامي دسپلين، توپ استعمالولو او نښې ويشتلو کې د وړتیا او مهارت له امله د جنراли رتېي ته ورسېد.

کله چې انګریزانو د خير له لاري پر افغانستان یړغل وکړ، قومونو او قبایلو له جمرود خخه تر ډکې پورې د غازی محمد جان خان تر مشری لاندې سخته جګړه وکړه. هغه مهال چې امير محمدیعقوب خان په ګندمک کې د فرنګيانيو د برچې تر خوکې لاندې د ګندمک تړون لاسلیک کړ، محمد جان خان په ډکه کې په جګړه بونخت و، دربار ته راغنى او له نوموري له وظنماني سره يې خپل مخالفت خرګند کړ. د سيمې خلک يې جهاد ته راویلل. د سيمې خلک پرې راغونه شول، د وردگو لښکري چې لا له وراندې تياري وې، د شلګر، کټواز او نورو سيموله غازيانو سره یو ځای شوې او په انګریزانو د بېړد لپاره د وردگو د خوات او شنیزې په لارو کابل ته روان شول. د خوات په لنګر نومې سيمه کې ورسه د غازی عبدالغفور اخندزاده تر مشری لاندې یو شمېر مجاهدين

یوځای شول. کله چې د ۱۸۷۹ کال د می په میاشت کې انگریزان کابل ته نتوتل، محمد جان خان وردګ له یوه ټولی عسکرو سره د کوهستان له لارې راغې او په آسماني ګره کې پر انگریزانو بربید وکړ. له دې وروسته جرنیل محمد جان خان په غازی محمد جان خان وردګ ونومول شو. د جنګیالیو د کمنښت له امله بېرته وردګو ته ستون شو. هلتنه یې له ملي او مذهبی مشرانو سره سلا مشورې وکړي. د یوه لوی لښکر له تیارولو وروسته د ۱۲۵۷ لمریز کال د لیندۍ په میاشت کې کابل ته راغې او پر انگریزانو یې بربید وکړ او سخته ماتې یې ورکړ. د ملي مبارزینو بریدونه هومړه ژور او کاري وو چې بې شمېرہ انگریزان یې تر خاورو لاندې کړل. د کابل په قلعه قاضي کې د محمد جان خان په مشری بربید د دغو سترو نظامي خوختنونو یوه لویه بېلګه د چې وايې انگریزانو د تیښتې لاره ورکه کړي وه. د انگریزانو د څوآکونو مشر، راپرسیس هر ځای له غازی محمد جان خان او وزیر محمد اکبر خان خخه سر تکولی دي.

پر هېواد د انگریزی بنکېلاك د دویم یرغل پر مهال غازی محمد جان خان وردګ د خلکو او ولسونو په یوکولو وکړای شول، د وردګو، غزنی او کابل په سیمو کې بهرنیو یرغلګرو ته غابن ماتونکې ماتې ورکړي.

له محمد جان خان وردګ سره د خپل ځان او خپلې کورنې غنم نه، بلکې د ټول ولس او خپل هېواد افغانستان غم ورسره و. هغه ته خرګنده و چې د هېواد ننګ، ناموس، عزت، شرف او خپلواکې د تولو افغانانو پر یووالې او یوموئي توب ساتل کېږي، له دې امله یې د ملي یووالې او د ولسونو د وحدت پر اړتیا تینګار کاوه.

غازی محمد جان خان د ۱۲۱۳-۱۲۵۸ لمریز کلونو تر منځ ژوند کړي او د افغانستان په سیاسي تاریخ کې یې پیاوړی رول لوړولی دي.

غازی محمد جان خان وردګ په همدي لارکې د شهادت لور مقام ته رسپدلي دي. اروا دې بناده وي.

زده کوونکې دې د هېواد د خپلواکې د لارې د ملي مجاهدينو او اتلانو د سربنندنو په اړه په خپلواکې خبرې وکړي.

- ۱ - ستاسو په اند غازی محمد جان خان وردګ ولې د ګندمک له تړون سره مخالفت وکړ؟
- ۲ - انگریزانو خو وارې پر افغانستان بربید کړي او غازی محمد جان د کومې جګړې اتل ګنبل کېږي؟

زده کوونکې دې د هېواد د خپلواکې په ساتلوکې د ولس د یووالې د اهمیت او اړتیا په اړه یوه مقاله ولیکې.

د ازادۍ او خپلواکۍ اهمیت

خپلواکۍ او آزادۍ د یوه ملت په برخليک کې خه ونډه لري؟
خپلواکۍ ولسوونه په نړۍ کې کوم دریخ لري؟
په دې لوسټ کې به د نورو معلوماتو تر خنګ د پورته پوبنتنو څواب لاسته راپرو.

آزادۍ او خپلواکۍ د الله ﷺ له سترو نعمتونو خخه گمل کېږي. خپلواکۍ دې ته وايې چې د یوه هبود او سبدونکي خل ټول سیاسي، اقتصادي او فرهنگي فعالیتونه د بهرنیانو له لاسوهني پرته د خپل هبود د ملي ګټو، د حکمکې د بشپړتیا، ترقی او پرمختګ د سوکالی او نیکمرغی په پام کې نیولو سرته ورسوی.

د افغانستان آزادۍ خوبنونکي خلک د تاریخ په اوږدو کې د ظلم، استبداد، استعمار او تېري پر وړاندې جهاد او مقابله کړې ده او د هبود له آزادۍ او خپلواکۍ خخه یې د سر او مال په بیه ساتنه کړې ده. خرګنده بېلګه یې د مقدونی سکندر، چنګیز، مغولو، انګریزانو او په دې وروستیوکې زموږ پر هبود د پخواني شوروی اتحاد د سره پوځ دیرغل پر وړاندې د افغانستان د خلکو مېړانه ده. افغانانو د اسلام د مبين دین د لارښونو په رڼا او د ملي یووالې او اسلامي روحيې د ساتلو په برکت د پرديو تېري پر شا تمبولي او له خپلې خاورې خخه یې دفاع کړې ده.

د ولسوونو نېکمرغې هغه مهال رامنځته کېدای شي چې هبادونه یې سیاسي او اقتصادي آزادۍ ولري؛ یعنې په سیاسي عمل او اقتصادي فعالیتونو کې آزاد وي او د خپلواکۍ او آزادۍ تر سیوري

لاندې خلک، خپله نېکمرغی، ترقی او پرمختګ ترلاسه کړي.
د آزادی او خپلواکۍ لمانڅل د هېواد شهیدانو، اتلاتو او سربنندونکو ته درناوی دی، چې د
هېواد لپاره یې خپل ګران خانونه قرباني کړي او راتلونکو نسلونو ته یې ستنه دالی، یعنی آزادی او
خپلواکۍ په میراث پرې ایښې ده. موږ باید د هغه د لاسته راولپنډ اوږدیاوو ساتنه وکړو.

زده کوونکې دې په ډلو وویشل شي. هره ډله دې د لاندې یوې موضوع په اړه خبرې وکړي او پایله
دې خپلو ټولګیوالو ته ووايې:

— آزادی خه ته وايې؟

— آزادی د انسانانو او هېوادونو په ژوند انه کې خه ارزښت لري؟

— د هېواد له خپلواکۍ او آزادی خخه خرنګه ساتنه کېږي؟

۱. خپلواکې او آزادی د یوې ټولنې په اقتصادي پراختیاکې خه ونډه لري؟

۲. د سیاسې او اقتصادي خپلواکۍ ترمنځ خه اړیکه ده؟

۳. د خپلواکۍ په ساتنه کې د افغانستان د خلکو د مېړانې بېلګې بیان کړئ؟

زده کوونکې دې د آزادی د اهمیت او ارزښت په اړه یوه مقاله ولیکې.

د عينو کارېز

مېرمن عينو یوه پیساورې او غیرتمنه مېرمن وه چې د احمد شاه بابا په عصر کې يې په کندھار کې ژوند کاوه. د دې بنجې په کړو وروکې اسلامي ارزښتونه او افغانی غیرت ګډا شوی و. زده کوونکې به په دغه لوست کې د مېرمن عینو د مېرانې، شهامت، او له هېواد سره د هغې د مینې او محبت په اړه معلومات تر لاسه کړي.

د کندھار بنار ته نژدې یوکاریز دی چې د عينو کاریز نومېږي. عينو یوه ننګیالی افغانه مېرمن وه چې د احمد شاه بابا په عصر کې يې ژوند کاوه. کوم وخت چې احمد شاه بابا د هندوستان په یوه سفر تله، نو د دې مېرمنې خاوند هم له هغه سره په عسکروکې هغه لوري ته لاړ. کله چې افغانان له هغه سفر خخه بېرته بریالي او فاتح را وګرڅېدل، نو د کندھار بنار ته نژدې دېره شول چې شپه تېرہ کړي او سباد ورڅې په رنګا کې په بنګاره شان او شوکت بنار ته نزوzi. د مېرمن عینو خاوند په دغه شپه په پټه خپل کور ته لاړ. د کور دروازه يې وټکوله. مېرمن عینو دروازې ته ورغله او وې پوبنتل خوک يې؟ د ورته خان وروپېژاند. مېرمن عینو بیا ورڅخه پوبنته وکړه چې خنګه راغلې؟ احمد شاه بابا خه شو؟ لښکر مو بریالي شو؟

خاوندې په ورته وویل، که مو لښکر بریالي شوی نه واي، نوزه به هم تا ته ژوندی نه واي راغلې، لویه سوبه مو په نصیب شوې ده... عینو بیا پوبنته وکړه، نو ته ولې یوازې راغلې؟ نور لښکر خه شو؟ خاوندې په وویل، نور لښکر بنار ته نژدې د بابا په امر پروت دی، چې سباد ورڅې په رنګا کې بنارتنه نزوzi. زه ستامینې ناقرار کړم او تر هغود مخه راغلم، ژر دروازه راخلاصه کړه چې سره ووینو. عینو ورته وویل، ته تر چانا زولی وي چې ملګري دې پرېښو دل او په پټه له پېړلو خخه د

مخه شوي، ماته راغلي؟ آيا ستانورو ملګرو بنځي نه درلودي؟ که ېپه سينوکې زرونه نه وو؟
 داټول وو، خو هغونه غونښته چې داسې يوکار وکړي... که سبانوري پښتنې مېرمنې خبرې شي
 ماته به خه وايي؟ دا ډېر لوي پېغور دي. تا ته ورنه خلاصوم، څه لار شه! هغه مهال چې د احمد
 شاه بابا ټول سرتيري کورونو ته راستانه شول، ته هم راتلای شي. د عينو خاوند د خپلې ننګيالي
 مېرمنې له پېغوره و شرمبد، بېرته لار، خو خیمې ته نژدي خوکیدارانو ونیوه او سباته ېپه د احمد
 شاه بابا مخې ته وروست، خوکیدار عرض وکړ چې دا سپاهي د شپې بې له اجازې کورته تللى و.
 احمدشاه بابا پونښته څنې وکړه، عسکر چې خه ليدلي او اورېدلې وو، ټول ېپه ورته ووبل.
 احمدشاه بابا د هغه د مېرمنې پر مېرانه او افغانی احساس باندې شاباسی ووايه او د هغې په درناوي
 ېبې د دې عسکر ګناه هم وېښله، مېرمن عينو ته ېبې کاريز وروباښه چې تراوسه پورې د ((عینو
 کاريز)) په نامه مشهور دي، دا کاريز د کندهارښار لمړخاته ته پروت دي.

زده کوونکي دي په ډلو ووبشل شي، یوه ډله دي د تاریخ په اوږدوکې د افغانی میرمنو او بله ډله دي
 د عینو د مېرانې او غيرت په اړه په خپل منځ کې خبرې اترې وکړي.

- ۱- مېرمن عینو د افغانستان د کوم پاچا په عصر کې او سېدله؟
- ۲- مېرمن عینو د خپل خاوند په وړاندې څرنګه دریخ غوره کړ؟
- ۳- احمد شاه بابا د عینو د هېواد پالنې د روحيې پر وړاندې خه غبرګون وښود؟

زده کوونکي دي د منابعو او د سيمې د مشرانو په مرسته له هیواد سره د مينې په اړه یوه مقاله ترتیب
 او په ټولګي کې دي وړاندې کري.

فرهنگي ميراثونه

(ملي موزيم، ملي ارشيف او ملي گالري)

په دغه لوست کې به د ملي موزيم، ملي ارشيف او ملي گالري په اړه معلومات پیداکړو. په نومورو ځایونوکې تاریخي آثار، ارزښتناک خطي اسناد او هنري آثار ساتل کېږي او ننداري ته وراندي کېږي، چې زموږ د تولني د تېرو وختونو د سیاسي، اقتصادي، فرهنگي، پوهې او تولنيزو حالاتو بیانوونکي دي. دغه راز د تاریخي آثار د فرهنگي ميراثونو په نامه هم ياد شوي دي. له دې لوست خخه به پوه شو چې دا توکي چبرته ساتل کېږي او موږ د هېواد پر وراندي خه مسؤوليت لرو؟

۱_ ملي موزيم، د لرغونو آثارو زېرمه تون

د تاریخي او ارزښتناکو آثارو او توکو د ساتني لپاره دې مهم څای موزيمونه دي چې په ورته حال کې خلک د هغوي په ليدلو په مستقيمه توګه له ارزښتناکو فرهنگي ميراثونو سره آشناکېږي. په ۱۹۱۹ مه پېړي کې د لرغونو آثارو د ساتني او ننداري لپاره په نړۍ کې موزيمونه جوړ شول. د کميابو او ارزښتناکو شيانيو له ساتني سره د انسانانو ذاتي تمایل، علمي پرمختګونه، له ملي هوت سره مينه او د لرغوني ژوندانه په بنه پېژندلوکې د دغو آثارو د ارزښت په اړه د خبرتیا زیاتوالی هغه دلایل دي چې دولتونو او حکومتونو په دې برخه کې پاملرنه کېږي. له فرهنگي مرکزونو خخه یو هم د افغانستان ملي موزيم دي. ملي موزيم په ۱۲۹۸ المریزکال کې جوړ شوی دي چې د هېواد تاریخي آثارو د ساتلو مسؤوليت پر غاره لري. دغه موزيم ته د کورنيو جګرو پر مهال دېر زیاتونه اوښتي او یو

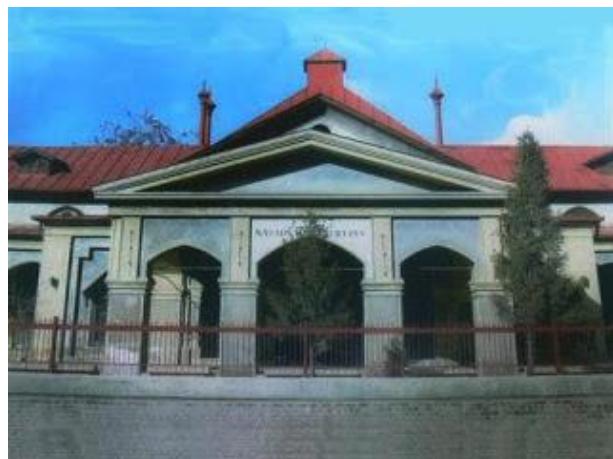
شمېر توکي يې له هېواد خخه بهر ته وړل شوي وو. د افغانستان ملي موزیم د نړۍ له بلایو موزیمونو خخه شمېرل کېږي او ډېر ارزښتناک تاریخي آثار لري. اوس د دغو آثارو ګن شمېر د دولت په پاملننه او د دوستو هپوادونو او نړيوالې ټولنې په مرسته بېرته هېواد ته راول شول. دغه راز د هغه ودانۍ هم د نړۍ د موزیمونو له معیارونو سره سم بېرته رغافول شوي ډه. ملي موزیم د کابل بنار د دارالامان په سيمه کې موقعیت لري او د افغانستان له فرهنگي او تاریخي ودانیو خخه شمېرل کېږي.

۲ - ملي ارشيف

د خطې او چاپي ارزښتناکو آثارو د ساتلو څای د ملي ارشيف په نامه یادېږي. د اسنادو د ساتلو لپاره ارشيف د جورې ډلو تاریخ تر لرغونې وخت پوري رسېږي. له هغه وخته، چې انسان د خپل ژوندانه اړوند مسایل ثبت کړل، د ساتنو په فکر کې ډلوې. مسلمانانو په مختلفو پراوونو کې د اسنادو د ساتلو لپاره څایونه درلودل چې د خزینې په نامه یادېدل. په اروبا کې په منځینو پېړو کې د دولتي سندونو او مدارکو د ساتلو لپاره آرشيفونه رامنځته شول. په ۱۷ مه پېړي کې په اروبا کې د مهمو دولتي سندونو تنظيم دود شو او د هري ورځې په تېرې ډلو سره د ملي ارشيفونو شمېر زيات شو.

په افغانستان کې ملي ارزښتناک آثار لکه فرمانونه، علمي، قلمي او نقش شوي او ميناتوري شوي علمي کتابونه او نور مهم سندونه په ملي ارشيف کې ساتل کېږي.

زمور د هېواد ملي ارشيف په ۳۵۱ المریز کال کې جور شوي، د کابل بنار په سالنگ وات کې

ملي ارشيف

موقعیت لري او د افغانستان د تاریخ او فرهنگ د خپرني بنه منبع ګنډل کېږي.
په ملي ارشيف کې لاندې سندونه ساتل کېږي:

- اقتصادي او ټولنیز سندونه، لکه په ځمکو، سوداګرۍ او صنعت پورې اړوند سندونه،

- فرهنگي سندونه، لکه د علمي او فرهنگي مرکزونو په جورولوپوري اړوند سندونه، خطی میناتوري شوي کتابونه،
- سیاسي سندونه، لکه فرمانونه او تړونونه،
- شخصي سندونه، لکه خاطري او سفر نامي.

۳ - ملي ګالري، د هنري آثارو زيرمه تون

ګالري يوه فرانسوی کلمه ده. په افغانستان کې هغه خای ته ويل کېږي چې د نقاشی او میناتوري ارزښتاك کلاسيک او معاصر آثار پکې ساتل کېږي.
د موزیم تابلوګانې او نور نقاشی شوې آثار د خپرونکو د خپرنې لپاره دېر زیات ارزښت لري. په هر حال لرغونی آثار چې په ملي موزیم، ملي ارشیف او ملي ګالري کې ساتل کېږي، د ټولنې د سیاسي، اقتصادي او فرهنگي، پوهې او ټولنیزو حالانو د درک لپاره د خپرونکو او تاریخو هانو د مطالعې او خپرنې لپاره اصلې منبع بلل کېږي. ملي ګالري د کابل بنار په آسمایي وات کې موقعیت لري.

د ملي ګالري، انجور

زده کونکی دې په ډلو کې د دې مطالبو په هکله خبرې اترې وکړي او پاپله دې د ډې استازی نورو تولګیوالو ته ووابې.

- هغه آثار چې په ملي موزیم کې ساتل کېږي، بیان کړئ.
- هغه سندونه چې په ملي ارشیف کې ساتل کېږي، بیان کړئ.
- هغه آثار چې په ملي گالرۍ کې ساتل کېږي، بیان کړئ.

۱. ولې هپوادونه موزیم لري؟
۲. ملي آرشیف ولې او خه وخت زموږ په هپواد کې جوړ شو؟
۳. آیا ملي گالرۍ ته د هنري آثارو موزیم ویلای شو؟

هغه پخوانی آثار او سندونه، چې زموږ ملي هویت خرگندوي، د خپلو ملګرو او دوستانو په مرسته ولیکۍ.

د هپواد نومورکي خدمتکاران

كله چې د هپواد خپلواکۍ په اړه خبرې اوږئ، آیا دي ته موپام کړي چې دغه خپلواکۍ په خومره بیه د ډاډ جهاد او سربنندنې له امله لاسته راغلې؟ کله چې د هپواد دننه سفرکوئ، آیا په ذهن کې موګرڅبدلي چې د سرکونو جوړېدل د ډاډ خولو د توېډو او نه ستري کېډونکي کار پایله ده؟ کله چې د هپواد په کوم ګوت کې بنکلابي ودانۍ وګوري، کله موډ هغوكسانو په اړه فکر کړي چې په جوړولو کې پې شپه او ورځ زیارګاللى. کله چې له وېږي پرته په خپلوكورونو کې سوکاله ژوندکوئ، یا په بنوونځي کې زده کړه کوئ یا په بنارکې په آزاده توګه ګرځئ راګرځئ، آیا فکر موکړي چې دغه آرامي او امنیت چاټینګ کړي؟ کله چې خواره، مېوه یا سابه خورئ او خوند ترې اخلي، آیا دي ته موپام کړي چې د هغود کرلو، خروبیولو او د الله عزیز د دغونعمتونو د تیارولو زیار چاګاللى او خولې یې توې کړي دي؟ کله چې د ګران هپواد له بنارونو خڅه په یوه پاک بنارکې ګرځئ، آیا په ذهن کې موګرڅبدلي چې دغه پاکي او بنکلاډ ډاډکار محصول دي؟ کله چې د هپواد په یوه روغتون کې تاسې یا ستاسو له خپلوانو خڅه د ډاډملنه شوې او روغ شوې وي، آیا پام موږته کړي چې د ناروغانو درملنې لپاره شپه او ورځ خوک زیار باسي او د شپې ویښ پاتې کېږي؟

کوم کارونه چې پورته ونومول شول، ټول د افغانستان د زرگونو مخلصو او هپوادپالو بچيانو د نه ستري کېډونکو هڅو پایلې دي چې په زړه سوي او څان تېپدنې د هپواد او هپوادوالو په چوپر کې دي او په ټول وس هڅه کوي، د هپوادوالو د آرامي او سوکالى لپاره لاره هواره کړي. د هپواد امنیت، آرامي او پرمختګ د دغونومورکو خدمتکارانو له سربنندنو پرته لاسته نه رائي.

لە دې املە پر خای ده چې د هېواد د بچيانو د ربنتينو هخو درناوی وکرو او د هغوي احسان او نیکى هېري نه کرو.

هغه انسانان چې نورو ته خير رسوي، د شمعې په خېر دی، په خپله سوئي، خو چاپېيال رنما کوي. دا راز خلک د ستاياني او درناوی وړ دي.

زده کونکي دې د هغه هېوادوالو د کارونو په اړه په خپلو کې بحث وکړي چې په خپلې سربنندې د نورو د ژغورنې لامل شوي دي. هغه کلينر چې د سالنګ په لویه لاره کې یې خان د موټر تر تاير لاندې کړ او شهید شو، خولسگونه نور هېوادوال یې له مرګ وژغورل، د دغه خان تېږدنو یوه پېلګه ده.

- ۱ - د هېواد خپلو اکي د کومو کسانو د خان تېږدنو محسول ده؟
- ۲ - موږ د هېواد د نومورکو خادمانو په اړه خه مسوولیت لرو؟

زده کونکي دې د هغه ارزښتمنو خدمتونو پېلګې په خپلو کتابچو کې ولیکي چې د هېواد په پرمختګ او پراختیا کې اغېز لري.

عبدالرحمٰن پژواک

په دغه لوست کې به د هیواد د یوه سیاسی، فرهنگي او ادبی شخصیت، عبدالرحمٰن پژواک په اړه معلومات ترلاسه کړئ.

عبدالرحمٰن پژواک د افغانستان د تاریخ، فرهنگ، ادب او سیاست په ډګر کې یو خلاته او لوی شخصیت دی چې به ۱۲۹۶ لمریز کال کې یې د همېشه بهار (ننګه‌هار) د سره رود (سرخرود) ولسوالی د باغبانیو د کلې په یوې رون اندي کورني کې نړۍ ته ستړګې غرولي دی. پژواک تر خلورم تولګي پوري د خپل زېږيدلو په ئای کې زده کړه وکړه. ثانوي یا منځني زده کړې یې د حبیبې په لېسه کې په بریاليتوب سره پای ته ورسولي او وروسته یې د کابل پوهنتون د طب پوهنځي ته لاره پیداکړه. خرنګه چې د خپلې سلیقې او مینې پر خلاف په هغه پوهنځي کې شامل شوي و، دوه کاله وروسته یې خپلې زده کړې نیمګړې پرېښودې.

اروابناد عبدالرحمٰن پژواک خپل کاري ژوند د تاریخ په ټولنه کې د انګلیسي ژې د ژیارونکي په توګه پیل کړ. د دغه کار ترڅنګ یې ادبی او هنري لیکنې هم کولې او وروسته یې د مطبوعاتو په مستقل ریاست کې کار وکړ. یاد اصلاح ورخانې د مسؤول مدیر په توګه وټاکل شو. وروسته د باختر آثرانس مشر شو او د پښتو ټولنې ریاست افتخاري غړي شو. اروابناد پژواک په ۱۳۲۵ لمریز کال د ډیلوماسی ډګر ته راغنى او په ډېره لنډه موده کې یې استعداد او کاري توان بنکاره شو.

د ملګرو ملتونو په سازمان کې یې د افغانستان د دائمي استازې په توګه اوږده موده په مينه او مسؤوليت

کار و کړ. د خپلې زوري پوهې او تجربو پر بنستې پر مهمو دندو و ګومارل شو. له هغې جملې خخه د ملګرو ملتونو پر منشور د یاکتنې د کمیسون، د بشري حقوقو د کمیسون، د ملګرو ملتونو د ټولنې عمومي غوندي په مشرۍ او د نامېبیا لپاره د ملګرو ملتونو د خانګرې استازې دندې یادولای شو. په نړيواله کچه د ملګرو ملتونو د سازمانو، لکه یونسکو، بشري حقوقو او یونیسف کې د افغانستان د غږتوب د ترلاسه کولو او په نړيوال ډګر کې د بشر د حقوقو له اعلامې سره د افغانستان د پیوستون په اړه د هغه هلې خلې د ستانيې وړدي.

د ملګرو ملتونو په سازمان کې د شته اسنادو پر بنست، پژواک د ملګرو ملتونو د برخليک ټاکلو د حق ورکولو د طرحې نوبنتګر هم بلل شوي چې ((خپل - واک)) هم ورته ويل کېږي. په بله ونا د ((خپل - واک)) حق د پژواک تر هڅو وړاندې یوازې د یوه سیاسې اصل په توګه پېژندل کېده، خود هغه د هڅو په پایله کې د ملګرو ملتونو په منشور کې د ملتونو د مسلم حق په توګه ثبت شو. پژواک په ۱۳۵۶-۱۳۵۷ لمریز کلونو کې په هند کې د افغانستان د سفير په توګه دنه لرله. له ۱۳۵۷ لمریز خونپې کودتاه وروسته له رسمي دندو ګوبنه شو او د خپلې هپوادنى مینې پر بنستې يې د ((انجمن حقوق بشر افغانستان) تر نامه لاندې پېت سازمان جوړ کړ. پژواک په ۱۳۶۱ لمریز کې امریکا ته لار او په ۱۳۷۱ لمریز کال کې بېرته پېښور ته راغې.

له اروابناد پژواک خخه لاندې چاپ شوي آثار پاتې دي:

کلمه داره روبي، آريانا، افسانه هاي مردم افغانستان کهن، پشتوستان، پيشوا، باغبان، ګلهای اندیشه، بانوی بلخ، الماس ناشکن، آواره، ګلهای کوهې، افسانه های مردم، حدیث خون، میهن من، احساسات و عواطف يک زن، حوض خاص او نور.

په خواشيني چې د هېباد نومورې شاعر، کيسه ليکونکي او ډپلومات، عبدالرحمن پژواک د ۱۳۷۴ لمریز کال د جوزا په ۱۸ مه د پنجشنبې په ورځ (۱۹۹۰) زېرديز کال د هجرت په چاپېریال (پېښور) کې له نړۍ سترګې پتې کړې، جنازه بې افغانستان ته راول شوه او په خپلې پلنۍ هدیره کې (د سره رود، د باغبانیو په کلې کې) خاورو ته وسپارل شوه.

زده کوونکی دې په دلو ووپشل شي. يوه دله دې د استاد عبدالرحمن پژواک د زده کړو، دويمه دله دې د هغه د فرهنگي او ادبی او درېيمه دله دې د هغه د سیاسي کارونو په اړه په خپلوكې خبرې وکړي او پایله دې په تولګي کې بیان کړي.

- ۱- استاد عبدالرحمن پژواک د ملګر و ملتونو په سازمان کې کوم مهم کارونه وکړل؟
- ۲- د پژواک د ادبی او فرهنگی آثارو سرليکونه ولیکي.

زده کوونکی دې د عبدالرحمن پژواک د شخصيت په اړه يوه مقاله ولیکي او په تولګي کې دې ولولي.

د هېواد پرمختګ د هر افغان هیله ۵۵

افغانان هېوادپال او سوله خوبنونکي خلک دی. خپل هېواد ورته گران دی او د هغه د پرمختګ او پراختیا غوبنونکي دی. د هېواد پرمختګ د هر افغان د کوبنښن، هڅې او زیار په واسطه په اقتصادي، سیاسي، اجتماعي او فرهنگي ډګرونو کې پرمختګ رامنځته کولای شي. زده کونکي به په دغه لوست کې له پورتنيو مطلوبونو سره آشنا شي.

الف - سیاسي برخه

د سیاسي برخې پراختیا د سیاسي نظام یوه مهمه برخه جو روی چې د نظام د ټینګښت په برخه کې د ټولو په ګله زیار پوري اړه لري. په دې برخه کې باید نظام دا سې وده او پراختیا وکړي چې د هېواد هر افغان او سپدونکي په خپل سیاسي نظام کې خپله خپره وګوري. خپل خان له هېواد خخه جلا و نه بولي او د هېواد په برخليک کې خان شريک وګني. د هېواد زيان خپل زيان او د هېواد پرمختګ خپل پرمختګ وګني. د هېواد ملي ګټو ته د خپلې لورې هيلې په توګه فکر وکړي او د پراختیا په لاره کې یې خپل هېڅ دول زیار ونه سېموي.

ب- اقتصادي برخه

زموږ گران هېواد، افغانستان د طبیعی منابعو له پلوه ډېر بدای دی او د سترې اقتصادي بداینې در لودونکي دی چې د هېواد په اقتصادي پراختیا کې اساسی او ډېر مهم رول سره رسوي. په دې برخه کې له طبیعی منابع او اقتصادي زبرمو خخه دې کار اخیستل په دا سې ډول سره ورسپېږي چې ملي ګټې، ملي اقتصاد او د عامو خلکو د ژوندانه د حالت بدلون د اقتصادي پروګرامونو په سر کې راشي. اقتصادي وده دې د افغاني ټولنې د خانګړ تیاوو له مخې په پام کې ونیول شي، چې

هر افغان یې له ګنو خخه برخمن شي، د هېواد اقتصادي پر اختيا په لاره کې خان مسؤول ويولي او احساس او باور تر لاسه کړي چې د هېواد اقتصادي پر اختيا د هغود مټو په زور او همت سره امکان لري.

ج - ټولنیزه او فرهنگی برخه

ټولنیزه او فرنگي پر اختيار ديوه هپواد په پر اختيار کې مهم او بنسټي زول لري. تر هجه چې د ډي په ټولنې او سپدونکي له ذهنې او فکري پله بدلون ونه مومني او خان د خپل ولس او هپواد خښتن او خدمتګار ونه بولی، ټولنیز او فرنگي پر اختيار امکان نه لري. د ټولو قومونو او سپدونکي، افغانستان خپل ستر کور بولې او په وده او پرمختګ کې پې ونایه اخلي: افغانستان د تاریخ په اوږدو کې د بېلا بېلو بشري تمدنونو او فرنگونو د امتزاژ او بوي خاکي کېدو مرکز پاتې شوي چې د ډې سيمې خلکو د هغوه په وده، پر اخтиار او خپرېلو کې ارزښتناک او مهم رول سرته رسولي دی. د افغانستان حکومت او دولت دنده لري، هجه فرنگي ارزښتونه چې له پخوا خخه مور به په میراث پاتې شوي، وساتي او د پر اخтиار په لاره کې پې هڅه وکړي.

د هپواد پرمختګ ته پامېلنې او په دغه ډګر کې کارکول، د ډي هپواد پال انسان له خویونو خخه دی.

زدہ کوونکی دی په ڈلو ووبشل شی، یوہ ڈله دی د اقتصادی پر احتیا په هکلہ او بلہ ڈله دی د پر احتیا د لاملونو په اوہ خبری وکری او پایلہ دی په ٹولگی کی وراندی کری.

۱. سیاسی پراختیا خه مفهوم لري؟
 ۲. اقتصادي پراختیا رو بنانه کري.
 ۳. فرهنگي او قولنیزه پراختیا بيان کري.

زدہ کونکی دې د افغانستان د پراختیا په هکله یوه مقاله ترتیب او په بله ورخ دې ټولگې کې
وراندي کري.

غازي مير مسجدي خان

زمور خاوره تل د نړۍ د سترو زېرڅواکونو او ګاونديوو تربريدونو او رېغلوونو لاندې راغلي ده. هره پلا یرغلگر د دغه خپلواکي غوبنتونکي ولس له غابن ماتونونکو څوابونو سره مخ شوي. د ملي اتلاتونو نومياليتوب او زپورتيا چې د پرديو پوهونو پر وراندې په مبارزه کې ننداري ته وراندې شوي، د افغانستان د ټولو سوله خوبسونونکو ولسووند مينې او ملاتېر لامل ګرځدلې ده. د حق د دې لارې د اتلاتونومونه خلکو په خپلوزپونو کې ژوندي ساتلي او د راتلونکونسلونو د ويړ او افتخار نښه بلکېري. ميرمسجدي خان د دغه ملي اتلاتو له ډلي خخه یو اتل دې چې د هغه او نورو ملي اتلاتو سربنندنې له انګريزانو خخه زمور د هپواد د خپلواکي او استقلال د لاسته راولو لامل شوي دي. د ملي اتلاتو د ژوند لیک او اتلوليو يادول مور ته خه را يادوي؟

ميرمسجدي خان د کاپيسا ولايت د کوهستان په ولسوالي کې نړۍ ته سترګې غړولي او هملته لوی شوي دي. د ميرمسجدي خان کورني د کوهستان له خواجه ګانو خخه شمېرل کېري، چې د نسب لړي یې د اسلام لوړي خلیفه ته رسېرې.

زمور پر خاوره د انګليسانو د لوړي یړغل پر مهال مسجدي خان په کوهستان کې و. په ۱۲۵۶ هجري کال (۱۲۱۹ ميلادي) ميرمسجدي خان او سلطان محمد خان د هپواد د ملي مجاهدينو په مشری امير دوست محمد خان ته چې په دغه مهال یې په تاشقرغان کې استوګه درلوده، لیک واستاوه. د کوهستان ملي مجاهدين چمتو دي د انګليسانو پر وراندې د خپل ژوند تر وروستي سلګي پوري و جنګېري او جهاد ته دوام ورکړي. امير ته یې کوهستان ته د راتګ بلنه ورکړه. دا هغه مهال و چې امير دوست محمد خان د سرتپرو له کمبېت خخه اندېښمن و. د دې بلنې له امله ډپر خوشال شو او د کابل په لور و خوڅبد. ميرمسجدي خان په ډپر اخلاق د هغه هرکلې وکړ او خپل کور ته یې بولو. کله چې د انګليسانو استازی، مکنائين سیمې ته د امير له بېرته راتګ او په کوهستان کې د هغه له استوګنې خبر شو، ميرمسجدي خان ته یې یو لیک واستاوه او د امير دوست محمد خان د سپارلو په وراندې یې ورته د ډپر انعامونو او مكافاتو وراندیز وکړ او ورته یې ولیکل چې که هغه تسلیم نه کړي، نو کلا به یې ورته په توپونو والوزوي او دي به له زیان سره مخامنځ کړي.

میرمسجدی خان د انگلیسانو دغه وړاندیز ونه مانه او نه یې له ګواښ خخه ودارېد، بلکې تر پخوا یې زیات خپلو مبارزو ته دوام ورکړ. انگلیسانو یو خل بیا هغه او د سیمې نورو مشرانو ته لیکونه واستول او د جګړې د نه کولو غوبښنه یې وکړه. انگلیسان دا پلا هم د مسجدی خان له جګړې او مقاومت سره مخامنځ شول.

میرمسجدی خان د عمر تر پایه پورې د انگلیسانو پر وړاندې خپل جهاد ته دوام ورکړ او د هغوي هېڅ راز انعامونو او مکافاتو ته تسليم نشو.

د انگلیسانو او ملي مبارزینو لوډړی جګړه د پروان ولايت په تتم دره کې د علیخان کلا شاوختوا وښته. انگلیسان وایي، په دې جګړه کې د هغوي توپونو ته ډېر زيان ورسپد او د ادواره سانول په نامه یو کپتان یې هم په دې جګړه کې ووژل شو. وروسته د ۱۸۴۰ کال د اکتوبر په ۱۲ چاریکارو ته خېرمد د میرمسجدی کلا شاوختوا د انگلیسانو او ملي مبارزینو تر منځ یوه بله جګړه پیل شوه. میرمسجدی د نورو ملي مبارزینو په ملګرتیا پر انگلیسانو یوغل وکړ او سخته مانه یې ورکړه. په دې جګړه کې سپه سالار کاتن او رابرت ووژل شول او ډېر پوځي تجهیزات د ملي مبارزینو لاسونو ته ورغلل.

میرمسجدی خان پیاوړی جنګیالی. هغه پر هېواد او خپلو اکۍ مین. هېڅ راز تمې او دار له انگلیسانو سره د هغه د دېنمنې مخه ونه نیوالۍ شوه.

د دې زپور شخص مجاهدونه او د پېرنګیانو په وړاندې د کوهستان، کوهه دامن او نجراب د او سېډونکو په پاخون او پاچاهی ته د اميردوست محمد خان په بېرته ورستنولوکې د هغه زیار او هڅه له هېواد سره د هغه مینه او علاقه خرګندوي. همځسې چې د هغه او د هغه د ملګرو زپورتیا ملي حماسه جوره کړه، پر خای به وي چې هغه د نومیالیو ملي اتلانو په ډله کې وشمېرو. میرمسجدی خان غازی د ۱۸۴۱ کال د نومبر په ۲۶ (۱۲۵۷ کال د شوال ۱۱) له تېي کېدو وروسته وفات او د چاریکارو په ده قاضي کې خاورو ته وسپارل شو.

زده کونکي دې دیرغلګرو په وړاندې د ملي مجاهديونو د مبارزو په اړه په خپلو کې خبرې اترې وکړي.

۱ - ولې افغانان د نورو ولسونو په پرتله پر خپل هېواد د پردیو له تېږي سره حساسیت لري؟

۲ - میرمسجدی خان ولې د انگلیسانو د انعام او مکافاتو بلنه ونه منله؟

زده کونکي دې د میرمسجدی خان د مېړانې او مبارزو په اړه یوه مقاله ولیکي.

د هېواد حئينې پوهنپال واکمنان

له پوهې سره مينه او بشري تمدن ته خدمت بنه انساني صفت گل کېږي. د بشر په تاريخ کې په تولیزه توګه او د اسلامي تمدن په تاريخ کې داسې مشران تېر شوي چې د پوهې په خپرولو او د پوهانو په پاللو او ستایلو کې يې دېږي هڅې کړي او بنه نوم يې پريښي دی. په دغه لوست کې د افغانستان دوه مشهورې تاريخي خېږي درېښو.

سلطان محمود غزنوي

سلطان محمود د سبکتگین زوي و چې په غزنوي مشهور دی، د نړۍ له مشهورو باچاهانو څخه گل کېږي. هغه په ۳۶ هـ.ق کال نړۍ ته سترګي پرانستې او په ۴۲۱ هـ.ق کې وفات شوي دی. سلطان محمود غزنوي د پاچهۍ پر تخت له کښپناستو سره سم ورو ورو د خپلې خاورې لمن

سلطان محمود غزنوي

پراخه کړه او په نسبتاً لنډ وخت کې و توانېد لوی حکومت جوړ کړي، چې بریدونه يې د هند د نيمې وچې تر زړه او منځني آسيا او د هغه مهال فارس پوري رسپدلي وو. سلطان محمود یوازې د خپل وخت لوی فاتح او تکړه سرلشکرنه و، بلکې له پوهې او ادب سره يې هم ډېره مينه لرله او په دغه لارکې يې بشري فرهنگ ته لوی خدمتونه کړي دي.

غزنوي د سلطان محمود پلازمېنه، د دغه مدبر او علم پالونکي پاچا په حکومت کې په یو مهم فرهنگي مرکز او د علم او ادب په زانګو بدل شوي و. د غزنوي بشار هغه

مهال لوپي ودانۍ، وبالې، بازارونه، باغونه، جوماتونه او علمي مرکزونه لرل. ابو رihan البيروني، ابو الفضل بيھقي، ابو سعيد گرديزي، خواجه احمد بن حسن ميمندي، ابو نصر مشكان غزنوی، عنصري بلخي، فرجي سيساتاني، ابو القاسم فردوسي او نور پوهان او لوی ادييان، چې هري يو پي د خپل وخت د علم او ادب په ډګر کې مشهور وو، د دغه علم او ادب پالونکې پاچا په زمانه کې او سېدل.

سلطان محمود غزنوی د اسلام او افغانستان له ويارونو خخه یو ويار دی او د علم په ډګر کې به د هغه خدمتونه هېڅکله هېر نشي.

علي شېرنوايي

علي شېرنوايي زمورد هېواد له نومياليو وزيرانو او علمي او ادبی شخصيتونو خخه و. علي شېرنوايي په ۸۴۴ هـ.ق. کال په هرات کې، چې د تېموريانو پلازمېنه او د علم او تمدن له مهموم مرکزونو خخه و، نړۍ ته سترګې پرانستې او په ۹۰۶ هـ.ق کې وفات شو.

علي شېرنوايي له هماغه وروکتوبه د علم او ادب زده کړې ته مخه کړه او د خپل وخت له نامتو استادانو خخه یې علوم زده کړل.

کله چې سلطان حسين بايقارا په ۸۷۳ هـ. ق کې پاچا شو، علي شېرنوايي یې خپل وزير و تاکه. نوايي سرپره پردي چې یو باتدييره وزير و، د هېواد په چاروکې له پاچا سره مرسته کوله. د علم او پوهې په خپرولو او د مدرسو او علمي مرکزونو په جورو لوکې یې ارزښتناك او نه هېرېدونکي خدمتونه کړي دي.

نوایي په خپله ليکوال او شاعر و، د عالمانو او ادييانو درناوی به یې کاوه او د علم د خاوندانو په خدمت کې یې له هېڅ کاره مخ نه اړاوه.

امير علي شير نوايي

د هرات د تېموری پاچهانو د علم پالنې او علي شېرنوايي د علمي خدمتونو په پايله کې، په قول هېواد او په تېره بیا په هرات کې علمي او ادبی فضا او چاپېږیال رامنځته شو چې د علم او ادب د سمسورتیا او پراختیا او د تأليف او خېړنې او ابتکار د زمينو د رامنځته کېدو سبب شو. له هغه مدرسو خخه چې د دغه علم پالونکي وزير په نوبنت جوري شوي، د اخلاقسيه، شقائيه، خسرويه او نظاميي مدرسي يادولاي شو.

د علي شير نوايي بل مهم کار د مدرسو او علمي مرکزونو،

زده کوونکو او پوهانو لپاره د او قاف سو د تخصیص (پیسو) ډپرول وو. د دغو مرکزونو ملي عواید د علمي مرکزونو په جورپولو او د زده کوونکو او استادانو په لګښتونو کې لګبدل. که د یوه هپواد چارواکي له پوهې سره مینه ولري او دعلم او پوهې د خاوندانو درناوی وکري او د زده کرو او خپنزو زمينه برابره کړي، په بشپړ باور ويلاي شو چې د ناپوهی تیاري به له منځه لارې او هپواد به پرمختګ وکري.

د علم پالنه او د پوهانو درناوی د هپواد پالني له نښو څخه دي.

زده کوونکي دې د غزنويانو او تېموريانو په زمانه کې يه غزنۍ او هرات کې د علم او تمدن د پرمختګ په اړه په خپلو کې خبرې وکړي.

- ۱- سلطان محمود غزنوي خوک و؟
- ۲- د سلطان محمود غزنوي د وخت د ځينو پوهانو او اديبانو نومونه واخلي.
- ۳- علي شېرنوایي خوک و؟
- ۴- د پوهې او ادب په ډګر کې د علي شېرنوایي خدمتونه کوم دي؟
- ۵- د واکمن له خوا دعلم پالنه د هپواد په وده او پرمختګ کې خومره اهمیت لري؟

زده کوونکي دې د هرات او غزنۍ د فرهنگي ارزښت په اړه مقالې وليکي چې له لسو کربنو شخه لېږه نه وي.

زغم او د یو بل منل

انسان ټولنیز موجود دی، له نورو انسانانو پرته په گوبني ډول ژوند نشي کولای. ټولنیز ژوند شرایط، غوبنتنې او آداب لري چې د هغوله رعایت پرته ژوند ستونزمن کېږي. د ټولنیز ژوند له غوبنتنو خخه یو هم زغم او یو د بل منل دي. په دغه لوست کې به په دې اړه ګټور مطالب زده کړو. زغم دښو او انساني فضيلتونو له جملې خخه دی. خوک چې د نورو پر وړاندی له زغم خخه کار اخلي، خپل ځان او نور له ستونزو خخه ساتي.

زغم په حقیقت کې یو ډول صبر دی چې زغم لرونکی انسان یې د نورو انسانانو د ژوند د نابرابرو او ناسمو غبرګونونو پر وړاندې کوي. په دې معنا چې کله کله، یو خوک په قصدي او یا هم غيرقصدي توګه پې دليله بل چاته مادي او یا معنوی زيان رسوي او د هغه د ناراحتی اسباب رامنځته کوي. که خه هم هغه خوک چې زيان یې ليدلى وي، حق لري قانوني مراجую ته لار شي او هغه خوک چې تېرى یې پې کړي، د قانون منګولو ته وسپاري او خپل حق لاسته راوري، خوبنه به داوي چې، که زيان ډېرلوی نه وي، له زغمه کار و اخلي او مقابل لوري د انتقام اخيستلو له قدرت سره سره وېښي.

د زغم او ځان تېربندې بل اړخ دا دی چې په ځینو مواردو کې ډېر خله انسان اړکېږي، چې له نورو سره یو ئائي ژوند وکړي او له داسي کسانو سره تعامل وکړي چې د کرنې، عاداتو او سليقې له پلوه له ده سره اختلاف لري. دغه حالت غوبنتنې کوي چې انسان د ستونزو او جګړي او اړو دور دنه رامنځته کېدلوا پاره له صبر او ځان تېربندې خخه کار و اخلي. د ټولنې د ګډ ژوند او سولي

پاره، خینې چاري وزغمي چې د هغه له ذوق، غوبنتني او شخصي عاداتو سره همغري ونه لري. زغم او خان تېرېدنه د گله ژوند له مهمو اړتیاوو او د هپوادپالې له عناصر و خخه دي. بنه سړي تل دڅلو هپوادوالو پر وراندي له زغم او خان تېرېدنه خخه کار اخلي او هخه کوي د ټولنې د خلکو ترمنځ د فتنې او اړ و دور، نښتې او جګړې د رامنځته کېدو زمينه له منځه یوسې.

په هفو هپوادونوکې چې د زغم او خان تېرېدنه فرهنگ شته، په سوله او وروری کې ژوند کوي، امنيت تأمین او سیاسي، ټولنیز، او اقتصادي ثبات واکمن وي. زموږ په دیني نصوصو کې که قرآن کريم دی او که نبوي حدیثونه، په وار وار په زغم، آسانۍ او یو د بل په منلو پېنګار شوی دی. د قرآنکريم او نبوي سنتوله مخې یوبنه مسلمان باید د صبر، زغم، معنوی کرم او خير غوبنتني بنه خویونه ولري.

بي له شکه د دغوا خویونو لرل په ټولنه کې د صبر، خان تېرېدنه او د زغم د فرهنگ د دود سبب کېږي او آرامي او ټولنیز ثبات رامنځته کېږي.

زده کوونکي دې په پنځه کسيزو ډلو ووپشل شي، بيا دې د زغم او یو بل ته د درناوي په اړه په خپلو کې خبرې وکړي.

۱- زغم او یوبل منل وګړي او ټولنه له کومو ستونزو ساتی؟

۲- ولې زغم تر غچ اخیستلو بنه دي؟

۳- زغم د هپواد پرامنيت او آرامي خه اغېز لري؟

زده کوونکي دې د زغم او یو بل ته د درناوي د ګټو په اړه یوه مقاله ولیکي چې تر لسو کربنسو لړه نه وي.

د افغانستان جغرافیايی موقعیت او د هغه ارزښت

زمور ګران هېواد افغانستان د آسیا په زړه کې پروت او له ځانګړۍ ارزښت خڅه برخمن دي. آيا پوهېږي چې افغانستان په شمال، سوپل، ختيغ او لوپیدیغ کې له کومو هېوادونو سره ګاهه پوله لري؟ دا هغه مطالب او مفاهيم دي چې په اړه به یې په دغه لوست کې معلومات ترلاسه کړئ.

زمور بنیاسته او ګران هېواد، افغانستان د آسیا په مرکز یا زړه کې پروت دي. شمال لورته یې ازبکستان، تاجکستان او ترکمنستان، ختيغ او سوپل ختيغ لوري ته د پاکستان له اسلامي جمهوریت سره د ډیورنند تپل شوې کربنه په نښه شوې چې افغان ولس هغه په رسميت نه پېژني، لوپیدیغ ته یې ایران او شمال ختيغ لورته یې د چین د خلق جمهوریت پروت دي. افغانستان ۶۵۲۰۰۰ کیلو متر مربع مساحت لري.

افغانستان د همدغه مهم جغرافیايی موقعیت له مخې د تاریخ په اوبردو کې له ځانګړۍ ستراتېژیک ارزښت خڅه برخمن دي او د مرکزی آسیا، سوپلی آسیا او منځنې ختيغ ترمنځ د تمدنونو او د فرهنگونو د یو خای کېدلوا او جلاکېدلوا د سیمې په توګه یې د سیمې د هېوادونو په اقتصادي، سیاسي ټولنیز او فرهنگي ژوند کې مهم رول لویولی دي.

دغه مهم جغرافیايی موقعیت د دې سبب شوی، چې د نړۍ د لویو توسعه غوبښتونکو، لکه داریوش، کوروش، مقدونی سکندر، چنگیز او مغولو پام خانته راواړوي.

د افغانستان د اقتصادي ارزښت په اړه له دغه خایه معلومات پیدا کولای شو، چې دغه هېواد د

ورپېښمو د لوپې سوداګریزې لارې په اوږدو کې پروت و، له منځنی آسیانیولې د آسیا تر سویل، منځنی ختيئ او اروپا پورې اوږده سیمه یې نیولې وه. همدا راز افغانستان په سیمه کې د سوداګریزو اړیکو د یو خای کېدلو د سیمه په توګه مهم او بنستیز رول لوپولی دی او د هندوستان د کونجی (کلې)، د تګلوري، ګذرگاه، لوپې لارې په نومونو یاد شوی دی.

افغانستان د مهم جغرافیايوی موقعیت له امله د لوپو بشري تمدنونو، لکه زردشتی، بودایي، یونان - باختري او د اسلام د ودې، پرمختګ او پراختیا په لاره کې مهم رول لوپولی دی. نن په افغانستان کې ډېر قومونه او توکمونه، لکه پښته، تاجک، ازبك، ترکمن، نورستانۍ، بلوچ، پشه یې، هزاره، عرب، ايماق، افشار او... یو د بل تر خنگ د ورونو په شان ژوند کوي او یو واحد ملت جوروی.

د افغانستان رسمي ژپې، پښتو او دري دی. د افغانستان د خلکو دین اسلام دی. د افغانستان پرخلکو خپل هپواد ډېر ګران دی، مينه ورسره کوي او د هغه د ودې او پراختیا لپاره هاند او هڅه کوي.

زده کونونکي دې په خو ډلو ووپشل شي. لوړۍ ډله دې د افغانستان د جغرافیايوی موقعیت او دویمه ډله دې د هغه د ارزښت په اړه خبرې وکړي.

۱. د افغانستان خلور خواوې بیان کړئ؟
۲. د افغانستان مساحت ووایئ.
۳. د ورپېښمو لاره له کوم خایه پیل او ترکوم خایه رسپدله؟

زده کونونکي دې د افغانستان د جغرافیايوی موقعیت او د تمدنونو په وده او انکشاфт کې د هغه د ونډې د ارزښت په اړه مطالب تیار او په ټولګي کې دې ولولي.

د شوری مقام او ګټې یې

شوری او مشوره د تولنيز ژوند له مهمو اصولو خخه یو اصل دی. د توپیرونونو د له منځه ورلو لپاره سمې پړیکړې ته رسپدل په ډپرو حلال توکې مشورې ته اړتیا رامنځته کوي. په مهمو پېښوکې چې د خلکو او هپواد له برخليک سره تراو لري، باید د ولس رايې ته مراجعه وشي. په دغه لوست کې به د شوری او د هغې د ارزښت په اړه معلومات ترلاسه کړو. شوری د اسلام په سپیخلي دین کې له ثابتو اصولو خخه یو اصل دی او د مشورې او د کارونو په اړه د نورو د نظر پوښتلوا په معنا ده. په اسلام کې د شوری پر اهمیت د تینګار لپاره په قران کريم کې یو سورت د (شوری) په نوم راغلی دی.

د قرآن کريم د لارښوونو پر بنست په کارونو کې مشوره کول د مؤمنانو له صفتونو خخه یو صفت دی. اسلام خپلو لارویانو ته امر کوي چې خپل کارونه د شوری له لارې پای ته ورسوی. الله تعالی د مؤمنانو په اړه فرمایي: {وامرهم شوری بینهم}، [زیاره: یعنې مؤمنان خپل کارونه د شوری له لارې پای ته ورسوی].

د شوری دایره له کورنۍ پیلېږي، په تدریجې ډول پراخېږي او د ولس او حکومت تر اړوندو موضوعاتو پوري رسپږي.

د کورنۍ غري باید د مشورې له لارې خپلې ستونزې هوارې کري او د کلې او سيمې ستونزې باید د کلې او خلکو د مشورې له لارې حل شي. په همدي توګه باید د ولسوالۍ او ولايت د مهمو پړېکړو په اړه د خلکو نظر واخېستل شي. په مهمو او ملي برخليک جوړونکو مسایلوکې سمو او ګټپرو پړېکړو ته د رسپدلوا لاره یوازې د شورا او خلکو د رايې اخیستلو له لارې شونې وي. د شورا د اصل پلي کول نه یوازې سمې او معقولې پړېکړې ته د رسپدلوا لامل کېږي، بلکې په دغو پړېکړو کې د خلکو مرسته او ملاتړ هم خانته جلبوی.

باید پوه شو چې د شورا په نشتوالي کې د ټولو خلکو پر برخليک د یوه سړي نظر او استبداد حکومت کوي او د زور واکۍ، خپلسرۍ او خینو خلکو د طغیان او سرغرنوښې لار هوارېږي او ټولنه او هېواد د تباھي او ضعف په لور خې.

هر خومره چې په ټولنه کې د شورا اصل ټینګ وي او په پلي کولو کې یې ډېرې هڅې وشي، په هماغه کچه ولس او هېواد له څواک، ټولنیز، سیاسی او اقتصادي ثبات خخه برخمن کېږي.

په ټولنه او کورنې کې یو آرام او نېکمرغه ژوند ته درسېدو لپاره لازم دي په کور، دفتر، کلې او بنار او د دولت او د حکومت په چاروکې د شورا اصل په یو ټولیز فرهنگي اصل واپول شي.

له هر چوں استبداد سره مبارزه او د شورا پر اسلامي او انساني اصل پابندی له هېواد او ولس سره د مينې معنا لري. په مختلفو ډګرونو کې د یوه پیاوړي او پر مختللي افغانستان د شتون لپاره په ټولو اړخونو کې د شوري د اصل پلي کېدل او په پام کې نیول لازم دي.

راخئ د شورى عملی کول له کور، بشوونځي او ټولګي خخه پیل کړو او خېلې توپې پرېکړې د شورى له لاري ونيسو.

زده کوونکي دې په پنځه کسيزو ډلو ووپشل شي او د شوري د ګټو او د استبداد له زيانونو خخه دي یو لست جوړ کړي.

۱. شوري خه ته وايې؟
۲. د اسلام له نظره شوري خه اهميت لري؟
۳. که شوري نه وي، د هېڅي پرڅاي خه شي واکمن کېږي؟
۴. ولې د شوري پر اصل ټینګار د هېواد په استقرار او ثبات کې رول لري؟

زده کوونکي دې د شورا او د هېڅي د ګټو په اړه یوه مقاله ولیکي چې تر لسو کربنو لبره نه وي.

د ګران هېواد د رښتنيو خدمت کوونکو یاد

داکټر عبدالوکیل

محمد طرزی

آياکله مو سوچ کړي، هغه پرمختګ چې په ګران هېواد کې یې ګورو، خنګه لاسته راغلي او چا د هغې په معنوی او مادي ودانولو کې ونډه اخیستې ۵ ده؟

په دغه لوست کې هڅه کوو د هېواد څینې رښتني او مخلص خدمت کوونکي زامن ويژنو. د هېوادونو پرمختګ داسې کار نه دی چې په خوکلونو کې سره ورسپري. د یوه هېواد معنوی او مادي ودانول ډېر وخت ته اړتیا لري او د خو نسلونو د پرله پسې هڅو پایله ده.

هېواد د یوه لوی کور په شان دی. د کور ټول غږي، لوی او واړه د هغه د ودانولو لپاره کار کوي. په پاي کې د دغې ودانۍ قوت او بنایست د هغوا کسانو دنه ستري کېدونکو هڅو او زیار پایله ده چې د هغه په ودانولو کې یې ونډه اخیستې او د دغه لوی کور، یعنې هېواد د جوړونکو حیثیت لري. هغوى هريو په خپل وخت او د خپل کاري وسې تر بریده زموږ د هېواد د سمسورتیا او پرمختګ لپاره کار کړي دی. چا د بنوونې او روزنې په برخه کې، چا د کرنې په برخه کې، چا علمي او خپرنيز مهم کارونه سره رسولي او د پوهنتونونو او لورو زده کړو او علمي خپرنو په برخه کې یې کار کړي، څینو هم په نورو ډګرلونو کې لکه دين، سیاست، اقتصاد، بنار جورولو، فرهنگ او داسې نورو برخو کې بنکاره او د پام وړ لاسته راوړنې لرلې دي.

د هېواد د دغه خدمت کوونکو یاد، د هغه د ارزښتمونو کارونو ستاینه، د هغوى د کارونو پر ارزښت پوهېدنه، هغوى ته زموږ د وفاداري او درناوي نښه ده. دغه کار زموږ د ننۍ او سبانیو نسلونو له شرعی او ملي دندو خخه دي.

په لاندې کربنوكې د بېلګې په توګه د هېواد هغه رښتني خدمت کوونکي شخصيتونه په لنډه توګه

يادوو چې هر يو یې په يوه تاکلي ڈگر کې ولس ته ارزښتاك او د ستائينې وړ خدمت کړي دي.

علامه محمود طرزی

علامه محمود طرزی زمورد هېواد له مهمو شخصیتونو خخه دي چې د ژورنالیزم او مطبوعاتو، بهرنیو اړیکو، دبلوماسۍ او خبرنی په برخه کې یې نه هېرپدونکې خدمتونه کړي دي. د بهرنیو چارو د وزارت فعالول او د (سراج الاخبار) د جريدي تاسيس د علامه محمود طرزی له ډپرو مهموکارونو خخه دي.

غلام محى الدين انيس

غلام محى الدين انيس زمورد د هېواد مطبوعاتو د ڈگر مهم شخصیت و چې د انيس د ملي ورڅانې تاسيس د هغه له مهموکارونو خخه ګټل کېږي.

مولوي عبدالغنى

مولوي عبدالغنى، چې د قلعه بلند مولوي صاحب په نامه مشهور و، زمورد هېواد له لورو شخصیتونو خخه و. څل ژوندې د شرعی علومو په تدریس کې تېرکړي او د قلعه بلند د مشهورې مدرسې په جوړولو یې ډېر پوهان روزلي او ټولنې ته یې وراندې کړي دي.

علي احمدخان پوپل

زمورد هېواد له علم پالونکو شخصیتونو خخه و چې د بنیونې او روزنې وزارت د مسوولیت ترڅنګ یې د هېواد د پرمختیا او سمسورتیا لپاره بنسټیز کارونه سرته رسولی دي.

پوهاند عبدالحى حبibi

پوهاند عبدالحى حبibi زمورد د هېواد ستر شخصیت او یو پوه او پېژندل شوی خېړونکی دی چې د خېړنې او تاليف په برخه کې ډېر اثرونه لري او د هېواد علمي او فرهنگي خزانو د بنیوولو په برخه کې یې ډېره موده کار کړي دي.

استاد عبدالرحيم نيازي

استاد عبدالرحيم نيازي زمورد د هپواد له نوابغو خخه و چې په خپلو علمي او ژورو وړاندوينو سره د افغانستان پروراندي د وخت د شوروی اتحاد ناورو نیتونو ته ئير شوي و د دغه گوابن د مقابلې لپاره یې شپه او ورڅ علمي او فكري مبارزه وکړه. د اسلامي غور خنګ په جورولو کې یې ډېره ونډه واخښتله، چې وروسته یې زمورد پر هپواد د شوروی د ورانوونکي يرغل پروراندي په مېړانه جهاد او مقابله وکړه.

دكتور عبدالوكيل

ارواښاد دكتور عبدالوكيل زمورد د هپواد د کرنې د ډګر له مشهورو استادانو او متخصيصنو خخه و چې ټول ژوند یې په خپلو هشتو د افغانستان د کرنې په پراختیا کې تېر کړي دي. دكتور عبدالوكيل د کابل پوهنتون د کرنې د پوهنځۍ رئيس او استاد او د کرنې وزیر په توګه د افغانستان ولس ته بنسيز او عملی خدمتونه کړي دي. دكتور عبدالوكيل د ژوند تر وروستي سلګي پوري او په ډېرو سختو شرایطو کې د خپل ملت ترخنګ او د هپواد په چوپر کې پاتې شو. له ټولو مادي امتيازانو او آرام او هوسا ژوند خخه تېر شو. له جسمې ناروغۍ سره سره یې کلو او باندېو ته تګ راتګ کاوه او د غلو، دانو او سابو د نوو تخمونو د دودولو او نويو نیالګيو او مېړو په راولو کې یې له بزګرانو سره مرسته کوله. د ډېرو بنو او ګټورو مېړو او سابو د دېدل چې نې په افغانستان کې دي، په تېره بیا زرد آکو، منې او الوجې دكتور عبدالوكيل د نه ستري کېدونکو هلو خلو برکت دی چې د جاريه صدقې په توګه به د هغه لپاره پاتې وي.

د هپواد د ټولو ملي شخصيتونو او خدمتگارانو یادول په یو لوست کې ناشونی کار دي، له دي امله د هپواد د ځینو ربستینو زامنونه چې هر یو په خپل وار د افغانستان د پرمختګ لپاره ارزښتنګ خدمتونه کړي، د بېلګې په توګه یادوو:

عبدالهادي داوي، دكتور عبدالحکیم ضیاپی، شهید انجنیر حبیب الرحمن، مولانا شاه محمد رشاد، مولانا خال محمد خسته، شهید مولوی حبیب الرحمن، پوهاند وفی الله سمیعی، مولانا محمد سلیم راغی، شهید سیف الدین نصرتیار، استاد مشعل هروی، استاد برشنا، عبدالله ملکیار، غلام محمد میمنګی، عبدالمجید زابلی، غلام محمد غبار، شهید ڈاکټر محمد عمر، مېړمن کبرا نورزایی، شهید سید اسماعیل بلخی، مولوی غلام نبی کاموی، غلام سرور ناشر، مولوی

محمد ابراهيم کاموي، شهيد مولوي محمدشاه ارشاد، مولوي فضل من الله فضلي، فخرالمشيخين
 مياكل جان آغا، شمس المشايخ مجدي، شهيد منهاج الدين گھيئ او د هپواد نور خدمتگاران.
 کله چې په هپواد کې گټور شيان گورو يا د مادی او معنوی پرمختګ کومه نښه وینو او يا له کوم
 شته نعمت خخه گټه اخلو، باید په ياد ولرو چې دغه خيزونه ټول زموږ د پلرونو او نیکونو د هاند
 او هڅو پايلې دي. موره باید د خپل تېرو خدمتگارانو خدمتونه په ياد ولرو او د هغوي بنه کارونه د
 خپل ژوند تګلاره وګرځوو او د بنې دعا ورته وکړو.
 بنه او هپوادپال افغان کله هم د خپل هپواد ربستيني خدمتگاران نه هېروي، ئىکه د اسلام دين
 مسلمان ته له هغوكسانو خخه چې له د سره یې نیکي کړي، د منې په کولو امر کړي دي.

زده کونکي دې له اړوند بناريا ولسوالي او ولايت خخه د هپواد ربستينو او مخلصو خدمت
 کونکو د نومونو لست جوړ او د هغوي ارزښتاك خدمتونه دې ولیکي.

۱. زموږ د هپواد پرمختګ د کوموکسانو د کار پايله ده؟
۲. د هپواد ربستينو خادمانو د خدمتونو یادول د خه شي بېلګه ده؟
۳. د هپواد زړه سواندي خدمت کونکي پر مور خه حق لري؟
۴. د ګران هپواد د تاريخ د لسوتنو ملي شخصيتونو نومونه واخلي.
۵. دکتور عبدالوکيل خوک و او د هپواد لپاره یې کوم خدمت کړي دي؟

زده کونکي دې د هپواد د حینو هپوادپالو شخصيتونو په اړه یوه مقاله ولیکي چې تر لسوکربنو
 لېنه وي.

اسلامي ورورگلوي

- ولې مسلمانان سره ورونيه گنېل کېږي؟
 - د اسلامي ورورگلوي مفهوم خه شې دی؟
 - له اسلامي امت سره د مسلمانانو تراو خه معنا لري؟
 - زموږ ګران هېواد د اسلامي امت په منځ کې کوم دریغ لري؟
په دغه لوست کې به پر نورو مطالبو سربېره د پورتنیو پونښتو څوابونه هم پیداکړو.
- الله ﷺ تول انسانان له یوه پالار او موره پیداکړي او د ټول بشريت اصل او نسب حضرت آدم او حضرت حوا عليهما السلام ته ورگرخې. قرآن کریم په دې اړه فرمایي: **﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَنْتَمُ كُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيهِمْ خَبِيرٌ﴾** {د حجرات سوره ۱۳ آيت}

ڇٻاهه: اى خلکو! مورتاسو له یوه نر او بنسخي پیداکړي یاست او تاسو مو قومونه او قبيلي ګرځولي یاست، ترڅو یو بل ويېژني. په رنستيا چې په تاسو کې خدای پاک ته هغه خوک نزدې دی چې ډېره تقوی ولري."

پر انساني اريکو سربېره، بله ربشه چې انسانان سره یو خاکي کوي، ديني ورورگلوي ده. اسلام د الهي اديانو د وروستي دين په توګه په توله نړۍ کې خپل لارويان د ايمان او عقيدي پر بنست ورونيه گنلي او له هغوي خخه یې یو موتني امت جوړ کړي دی.

قرآن کریم د مؤمنانو په اړه، چې له یو بل سره ورونه دی داسې فرمایلي: **﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾**

{الحجرات: ۱۰} [زاره: په ربنتیا چې مؤمنان سره ورونه دي.]
بل خای الله ﷺ مسلمانان سره يو امت گنای. **﴿إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةٌ وَاحِدَةٌ وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ﴾**
{الأبياء: ۹۲} [زاره: په ربنتیا چې ستاسو امت، واحد امت دی او زه ستاسورب یم، نويوازې زما
عبادت وکړئ.]

اسلامي ورورګلوي هماغه ژوندي ايماني روح او ساده احساسات او عواطف دي چې يو
مسلمان یې د بل مسلمان پر وړاندې په زړه کې لري. ددغه روح او احساس اغېزې په خير
غوبنتنې، مرستې، ملاتې، لاسنيوي، نصیحت او ګلوي هڅو کې عيني انځور پیداکوي.
د اسلامي ورورګلوي نوري پايلې د مسلمانانو په منځ کې د قومي، نژادي، ژنيو، سيمه یيزو او
ټولنيزو دریخونو د اختلافات له منځه تلل دي؛ ځکه د خلکو په منځ کې د لوړوالي معیار (تعوی)
ده چې تولې بنېګنې او فضایل پکې نغښتې دي.

مسلمان د خپل مسلمان ورور په خوبنۍ، خوبن او په غم، غمجن کېږي. د افغانستان مسلمان
ملت چې د اسلام له هماغو لومړيو خخه پر دغه دین مشرف شوی او د اسلام په خپرې دو او
اسلامي تمدن ته یې په خدمت کې ډېرې سربنندنې کړي، د اسلامي امت مهمه برخه جورې.
زموږ ملت تل د نړۍ د مسلمانانو ترڅنګ ولار دی او ټینګ ملاتې یې کوي، لکه د فلسطین او
د مسلمانانو د لوړې قبلې آزادي.

د اسلامي نړۍ د مهمو موضوعګانو د اوړولو لپاره د نړۍ له مسلمانانو سره زموږ د مسلمان ولس
پیوستون یوه خرګنده بېلګه ده، چې د اسلامي نړۍ له خاورې او مقدساتو خخه زموږ د ولس
ملاتې ګنل کېږي.

افغانستان د اسلامي امت په منځ کې ځانګړي درېخ لري او د اسلامي هېوادونو د همکاري د
سازمان (O.I.C) د جوړښت له پیله د دغه سازمان غږتوب لري، ځکه دغه سازمان د اسلامي
هېوادونو د یووالې او مرستو سمبلو دی.

د مسلمان شخص د هېوادپالې له غوبنتنو خخه یوه داده چې ځان د ستر اسلامي امت یوه
برخه ګئي. هر هېوادپال افغان د خپل ملت ترڅنګ له اسلامي ملت سره هم مينه لري او د ټولو
مسلمانانو د خير او پرمختګ لپاره هڅې کوي.

لندیز

بې اتفاقی د مسلمانانو د کمزوری لامل کېږي. له همدي امله خدای پاک مسلمانان له اختلاف خخه منع کړي او فرمایي: **﴿واعتصموا بحبل الله جميعاً و لا تفرقوا﴾** {ال عمران ۱۰۳} [ژیاره: د خدای پاک په رسی(قرآن کریم) منګولې ولګوئ او بې اتفاقی مه کوي].
حضرت محمد ﷺ په یو حديث شریف کې فرمایي: **«مث المُؤمِنِينَ فِي تَوَادُّهِمْ وَتَعَاطُفُهُمْ وَتَرَاحُمُهُمْ كَمِثْ الْجَسَدُ الْوَاحِدُ إِذَا أَشْتَكَى مِنْهُ عَضْوٌ تَدْعُى لِهِ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهْرِ وَالْحَمْىٰ»** ژیاره: مؤمنان په دوستی او مهربانی کې یو تر بله د یو تن په خبر دي، هر کله چې د تن یو غړي په رنځ اخته شي، د تن نور غړي ورسره په بې خوبی او تبه کې رنځښې.

زده کوونکي دي د مضمون د استاد په مرسته په ډلوکې د مسلمانو ملتونو ترمنځ د ورورګلوي په اړه بحث وکړي.

- ۱- هغه ربینه چې مسلمانان سره یو خای کوي، کومه ده؟
- ۲- د اسلامي ورورګلوي، عملی گنجي او موخي کومې دي؟
- ۳- یو مسلمان د اسلامي امت د قضایا وو پر وړاندې خه دنده لري؟

د ورورګلوي په اړه مقاله وليکي چې تر لسو کربنو لړه نه وي.

د چاپېریال ساتنه

زده کوونکې به په دې لوست کې د استوګنې له چاپېریال، د استوګنې د چاپېریال له مهمو پدیدو او د استوګنې د چاپېریال له ساتنې سره او د هغه په ساتنه کې د انسانانو له ونډي سره آشنا شي. د استوګنې چاپېریال د څمکې هغه تاکلې سيمه ده چې د انسانانو، الوتونکو او د وچې او اویو د چیواناتو د ژوندانه د تېرولو لپاره یې مناسبه حیاتي زمينه برابره کړې ده.

د استوګنې په چاپېریال کې مهمې حیاتي پدیدې دا دي:

- د ژوندانه د دوام لپاره د یوې سيمې طبیعی موقعت،
- د خاورې شتون،
- د تنفس لپاره د مناسب اکسیجن او هوا شته والي،
- د بېلاپلو حیواناتو شته والي،
- مطلوبه او مناسبه آب او هوا،

په طبیعت کې دغه ټولې پدیدې په مقابل دول د ژوندانه په وده او پراختیا کې عمل کوي. انسانان د اشرف المخلوقات په توګه د دغه حیاتي سیستم په محور کې ځای لري او له هغه څخه د ګنجې اخیستنې په خرنګوالی کې اساسی ونډه لري. له دې امله د انسان د استوګنې چاپېریال د څمکې پر مخ د هر انسان لپاره د اوسيډو او روزنې اصلې ځای ګنډ کېږي، د مور په خېږي په هر یو په غېرکې نیولۍ او په وده او روزنې کې یې ارزښتنه ونډه لري. له دې امله د زېرېډو ځای او هغه چاپېریال ته درناوی چې انسان پکې ژوندکوي او له نعمتونو څخه یې ګټه اخلي، یوه اخلاقې او انساني وجیه بلل کېږي. باید هر هپوادپال افغان د چاپېریال په ساتنه کې خان مسؤول وګئي.

له ککرپتیا خخه د استوگنې د چاپېریال پاكوالی په درېو اصلونو باندې ولاردي:

• له ککرپتیا خخه د هوا پاك ساتل،

• د جاري اويو او اوبلنو (مایع) عناصر و پاك ساتل،

• له ککرپتیا او زيانمنو عناصر و خخه د خاورې پاك ساتل.

باید زیاته کپرو چې زمورد ژوندانه د تنفس او پایینت لپاره د اکسیجن گاز او پاكه فضا یو مهم رکن جوروی، له دې پرته ژوند له منځه حې. اړينه ده چې د څمکې هواد سون د توکو، د ډبرو سکرو، پلاستیک، د تېرونو او رېرونو د سوڅولو له کپرو دودونو خخه خان و ساتو. ګلخانه یې ګازونه، لکه کاربن ډاډ اکساید، کاربن مونو اکساید، متان گاز او نور زیان لرونکي ګازونه چې له ماشینونو او کارخانو خخه وڅي او هغه ګازونه چې د خخلو له انبارونو خخه په بناړونو او کلیوکې رامنځته کېږي، باید له زیانونو خخه یې انسانان او خاروي و ساتو.

د هغه ګازونه مخه و نیول شي، چې د موټرو له ماشینونو او عراده جاتو خخه رامنځته کېږي او یا د خښتو له بتیو او حیوانی محرومکاتو خخه فضا ته داخلېږي، هوا کپرو او د سیمې او سېدونکي له ډول ډول ناروغیو سره مخامخوی.

هغه اویه چې د هایلدروجن او اکسیجن له ترکیب خخه جو پېږي او یوه حیاتی ماده ده، باید په مکروبونو ککرپتی نشي. باید د خښلو اویه صحې وي چې په انسانی او حیوانی ټولنه کې د ناروغیو د خپرېدو مخنيوی وشي: د ژوندانه په دوام کې د حیاتی مادې په توګه مرسته وکړي. له دې امله اړينه ده چې جاري اویه، د څمکې لاندې اویه او د ویالو او سیندنونو اویه ککرپتی نه کپرو، پرته له دې د انساناتو او حیواناتو روغتیا ته زیان رسوي، د ناروغیو خپرېدل چېکوي او د کرنې تولیدات او د اویو ژوی مسموم او اغېزمن کوي.

خاوره د استوگنې د چاپېریال یوه بله مهمه حیاتی ماده ده چې د انساناتو، حیواناتو او په ځنګلونو او دښتوکې د وحشی حیواناتو له ژوند سره مستقیماً اړیکې لري. حاصل ورکونکې خاوره چې په هغه کې عضوي مواد ډېر وي، په کرنې کې د کرنې د تولیداتو لپاره مناسب چاپېریال رامنځته کوي. کوبښن باید وکړو چې خاورې له تېزابې کېدلو خخه و ساتو. هغه خاوره چې د سیلابونو بهېدو ته خېرمه وي، که چېږي د هغوي مخنيوی ونشي، نو کرنيزې څمکې به له منځه لارې شي.

له هېوادپالې سره په تراو بنایي د اویو، خاورې او هوا ارزښت درک کپرو او په مجموع کې د استوگنې خپل چاپېریال له طبیعې خطرونو او ککرپتیا خخه و ساتو چې له یوې خوازمورد د استوگنې

چاپېریال د ژوندانه لپاره بنه شي او له بلې خواديوه هېوادېال په توګه د خپلې خاورې او هوا پر وړاندې خپل مسؤولیت سرته ورسوو او درناوي یې وکرو.

زده کوونکې دې په دوو چلو وویشل شي، لوړۍ ډله دې د استوګنې د چاپېریال په اړه خرگندونې وکري او دویمه ډله دې د استوګنې د چاپېریال د مهمو حیاتي پدیدو نومونه واخلي او پایله دې په تولګي کې ووایي.

۱. خاوره د استوګنې په چاپېریال کې خه ونډه لري؟
۲. خنګه د هېواد د ککرتیا مخنيوی وکرو؟
۳. د اویو ککرتیا د انسانانو ژوندانه ته خه ډول زیانونه رسوی؟

د حکومت پر وړاندې د خلکو د ندي

د حکومت پر وړاندې د خلکو دندې د ټولنې د سوکالی او نېکمرغۍ او د ګروګلو موختوه د رسپېلو لپاره له مرستې او کوبینېن خخه عبارت دي. خلک او حکومت له یو بل سره متقابلې اړیکې لري. حکومت د خلکو له مرستې پرته خپلې دندې او ماموریت په سمه توګه سرتنه نشي رسولای او خلک هم د حکومت له مرستې پرته خپل سیاسی، ټولنیز، اقتصادی او فرهنگي ژوند په سمه توګه پر مخ نشي وړلای. په دې لوست کې به د حکومت پر وړاندې د خلکو دندو په اړه مطلب ولولو.

د نظام پر وړاندې د خلکو مهمې دندې په لاندې دول دي:

۱. قانون ته درنواوی: قوانینو ته درنواوی په ټولنې کې د پرمختګ او امنیت لامل کېږي. قانون ته غاره نه ایسوندل بې نظمي رامنځته کوي چې په بېلا بېلوبخوکې د بېوزلې او وروسته پاتې والي سبب کېږي او زیان یې د ټولنې ټولو خلکو ته رسپری. که په یوه هېواد کې سم حکومت وي، خو خلک د قانون درنواوی و نه کړي، هېڅ دول بدلون، پرمختګ او اصلاحات به رامنځته نشي. په داسې دولت کې د کارونو سرتنه نه رسول او د قانون ماتول منځته راخي چې د خلکو خير او ګټه پکې نه وي.

۲. له دولت خخه ملات: دولت پر وړاندې د خلکو یوه مهمه دنده د پرديو د توطيو، دسيسو او تېريو پر وړاندې د نظام ساتنه ده. که دېښمن وغواړي زموږ د نظام د نسکورولو لپاره په توطيو او جګرو لاس پوري کړي، زمور خلک د جګړې ډګر ته راوځي او په جهاد، سربنندنو او شهادت سره له خپل حکومت او نظام خخه ساتنه کوي. د انګلستان پر وړاندې د افغانستان لوړۍ دویمه او درېمه

جگړه، د شوروی اتحاد په وړاندې جهاد او درېدل د تېري کوونکو په وړاندې زموږ د خلکو د هیواد ساتني خرګندې بېلګې دي.

۳. له دولتي اړگانو نو سره مرسته: هر دولتي اړگان د ملي ګټو د تأمين او ساتلو لپاره رامنځته کېږي او د ټولو خلکو په خدمت کې وي. پارلمان د قانون د ترتیب او تدوین دنده لري. بېلا بېل وزارتونه د هېواد او خلکو د ترقی، پرمختګ او نېکمرغۍ ضامن وي. قضایي بنسټونه او ادارې د خلکو تر منځ اختلافونه او نښتې په عادلانه ډول حل او فصل کوي. پولیس کورنۍ امنیت تأمينوي. ملي اردو د هېواد د پولو دفاع او ساتنه کوي. د هېواد پر ټولو وګرو او بچيانو لازمه ده چې د خپل دولت له ادارو سره مرسته وکړي.

۴. له حکومت خخه اقتصادي ملاتړ: د خلکو بله دنده له حکومت سره له اقتصادي او ملي پلوه مرسته کول دي. حکومت د خلکو خدمتګار وي او د څيلو دندو د سرته رسولو لپاره ملي لګښت ته اړتیا لري. د دغوا اړتیا وو د پوره کولو لپاره پر عایداتو باندې مالیات بردي؛ له دې امله بنایي ټول خلک په ربښيني ډول مليه ورکړي.

۵. په لګښت کې سپما: د خلکو یوه بله دنده په لګښت کې سپما ده. خلک باید د ډېرو او یو، برپښنا، غوبنې او نورو لوړنیو توکو په لګښت کې سپما وکړي. که چېږي د اویو نل خلاص وي، باید بند شي، چې د زیات او یو د له منځه تلو مخه ونیول شي. هغه ټوله چې له اسراف خخه څان ساتي له حکومت سره د غذایي توکو د تأمين او د نورو اړتیا ور توکو مرسته کوي. د کور مېرمن چې د غذایي توکو او نورو مصروفی توکو سپما کوي په حقیقت کې د کور او د هېواد له اقتصاد سره مرسته کوي.

د اسلام ستر پیغمبر، حضرت محمد ﷺ فرمایلی دي: ((ما عال من اقتصد)) زیاره: خوک چې په لګښت کې سپما کوي، احتیاج شوی نه دي.

۶. د دندې په سرته رسولو کې زیار او هڅه: د ټولنې هر وګړي دنده لري، هغه کار چې ورته وسپارل شي، په بنه توګه سرته ورسووي، مثلاً زده کوونکي چې دنده یې لوستل او زده کول دي، باید په څيلو لوستونو کې زیار ويسي. هغه کارګر چې په فابریکه کې کار کوي، دنده لري چې د تولیداتو په زیاتوالی کې زړه سواندی کوښن وکړي، چې د تولیداتو لپاره د ټولنې اړتیا پوره کړي. خلک او دولت متقابلې دندي لري، له متقابلو دندو او مرستو پرته د نېکمرغه ژوند

دوم ناشونی دی.

له بناروالی او خپلو ترافیک پولیسو سره ملگری واوسو. د بنار د پاکوالی په برخه کې هڅه وکړو. د خپل کور تر خنګ ونې کپنوو. د سرکونو، ويالو، پارکونو او عمومي باغونو تر خنګ خڅلې وانه چوو، بلکې په خپل تاکلو خایونو کې واچوو. که چېږي ګاوندي او یا نور خوک خڅلې د کورو تر خنګ په ويالو کې اچوي، په پوره درناوي ورته باید ووايو چې خڅلې په خپل خای کې واچوي. په باځچوو، د کور او د خپل بنوونځي په شاوخواکې ګلان وکرو او بنه خارنه بې وکړو. ونو ته زیان ونه رسوو. که موټر چلوونکي واوسو، د موټر چلو لو رسمی اجازه ليک واخلو. د سېرک په هر خای کې ونه درېبرو، ترافیکي قوانین مراعات کړو.

زده کوونکي دی په دوو ډلو ووپشل شي. یوه ډله دې له حکومت سره د خلکو د مرستې په هکله او بله ډله دې د دولت د مسؤولیتونو په هکله خبرې وکړي او پایله دې په ټولګي کې وړاندې کړي.

۱. له حکومت سره د خلکو د مالي مرستې ډېره ارزښتاكه لاره په کوم ډول سرته رسېږي؟
۲. د سېما په هکله د پېغمبر ﷺ حدیث له ژبارې سره ولیکي.
۳. خلک باید له دولت سره خنګه مرسته وکړي؟ په دې برخه کې معلومات وړاندې کړي.